

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen havonként egyszer.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt, félévre 1 frt.

Kiadóhivatal:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák Budapesten.

- I. kerület (Vár).
M. kir. Államnyomda, Nándor-tér 1.
Magy. kir. tud. egyetemi nyomda, Iskola-tér 3.
- II. kerület (Viziváros).
Bagó M. és Fia, Ponty-utca 4.
Heisler Jaroslav, Várkert-rakpart 1.
Müller K. (Münster K.), Albrecht-út 3-5.
- III. kerület (Ó-Buda).
Bartalits Imre, Remete-hegy.
Bichler I., Kiskorona-utca 15.
Wimmer Márton, Serfőző-utca 10.
- IV. kerület (Belváros).
Anglo-nyomda, Molnár-utca 24.
Athenaeum, irodalmi és nyomdai részv. társ., Ferenciek-tere 3.
Barcza József, Lipót-utca 30.
Belvárosi könyvnyomda, (tul. Varga E. és Grósz B.) Lipót-utca 43.
Buchmann Ferenc, Koronaherceg-utca 8.
Franklin-Társulat magy. irod. int. és könyvny., Egyetem-utca 4.
Goszler Gyula, Aranykéz-utca 1.
Hedvig S., Károly-körút 22.
Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet, Zöldfa-utca 43.
Kahn és Róth, Újvilág-utca 6.
Langer Ede és Fia, Zsibárus-utca 1.
M. kir. posta- és táviratigazgatóság könyvny. Főposta-épület.
Mercuri kö. és könyvnyomda, Kecskeméti-utca 5.
Nagy Sándor, Pappnövelde-utca 8.
Pataki I. utód. (Sarkadi I.) Egyetem-utca 2.
Id. Poldini Ede és Társa, Mária Valéria-utca 5.
Süsz Dávid, Molnár-utca 37-39.
- Singer Lipót,** Károly-körút 24.
Székesfővárosi házi ny., Lipót-utca 32.
Ullmann József, Régi posta-utca 4.
Várnal Fülöp, Régi posta-utca 3.
Verbőczy könyvny. r.-t., Megyeház-utca 12-13.
Wodianer F. és Fiai, Sarkantyús-utca 3.
- V. kerület (Lipótváros).
Bendiner A., Arany János-utca 18.
Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12.
Hamburger és Birkholz, Nádor-utca 19.
Hungária-könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váci-körút 34.
Kálmán M. és Társa, Vadász-utca 32.
Kanitz C. és Fiai, Vadász-utca 26.
Károlyi György, Kálmán-utca 5.
Kaufmann József, Arany János-utca 4.
Kertész József, Mária Valéria-utca 11.
Kohlmann Fülöp, Arany János-utca 34.
Légrády Testvérek, Váci-körút 78.
Löw Ede, Váci-körút 80.
Magyar Nők Lapja nyomdája, (tul. Kirschmann I.) Hold-utca 25.
Márkus Samu, Báthory-utca 20.
Minerva kö. és könyvnyomda, (tul. Gansl Zs.) Sas-utca 29.
Magy. kir. postatakarékpénztár nyomdája, Széchenyi-utca 2.
Orsz. központi közszégi nyomda-részvénytárs. Lipót-körút 22.
Pallas, irod. és nyomdai részvénytársaság, Kálmán-utca 2.
Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság, Hold-utca 7.
Pesti Lloyd-társulat Könyvnyomdája, Dorottya-utca 14.
Pollák M. Miksa, Bálvány-utca 21.
- Preszburg Frigyes,** Arany János-utca 14.
Redő Testvérek, Klotild-utca 20.
Schlesinger és Kleinberger, Bálvány-utca 18.
- VI. ker. (Terézváros).
Brózsza Ottó, Váci-körút 17.
Ehrnstein Mór, Laudon-utca 4.
Engel S. Zsigmond, Lovag-utca 7.
Európa, irod. és nyomdai részv. társaság, Ó-utca 12.
Fővárosi nyomda, vonalozó- és könyvkötő-részvénytársaság, Podmaniczky-utca 39.
Fried és Krakauer, Eötvös-utca 19.
Fuchs Samu és Társa, Podmaniczky-utca 27.
Galitzstein H., Hajós-utca 33-35.
Gelléri és Székely, Podmaniczky-utca 47.
Goldschmiedt Lipót, Révay-utca 6.
Gross és Grünhut, Ó-utca 50.
Grünhut Miksa, Lázár-utca 2.
Gutenberg-nyomda, Gyár-utca 31.
Herrman Ignác, Laudon-utca 10.
Hornyánszky Viktor, Aradi-utca 14.
Hunnia könyvnyomda, Szercecsen-utca 65.
Kassino Jakab, Király-utca 26.
Klein Testvérek, Révay-utca 14.
Kosmos műintézet, kö. és könyvnyomda r.-t., Aradi-utca 8.
Közművelődés, irod. és nyomdai intézet (Szemere és Társa) Izabella-utca 70.
Kunusy Vilmos és Fia, Teréz-körút 38.
Löbl Dávid, Andrassy-út 19. és Szercecsen-utca 22-26.
M. kir. államvasutak menetjegy-nyomdája, Csengery-utca 33.
Mahrer Testvérek, Szercecsen-utca 38.
- Manswirth Lipót,** Podmaniczky-utca 5.
Markovits és Garai, Lázár-utca 13.
Muskát Béla, Teréz-körút 31.
Nagel István, Desseffy-utca 21.
Neumayer Ede, Szercecsen-utca 35.
Pollacsek Mór, Révay-utca 22.
Posner K. Lajos és Fia, Csengery-utca 31.
Quittner József, Szercecsen-utca 1.
Radó Izor, Váci-körút 1.
Rand és Hirsch, Podmaniczky-utca 43.
Rigler József Ede r.-t., Rózsa-utca 55.
Roth és Krausz, Vasvári Pál-utca 9.
Schlänger Testvérek, Desseffy-utca 23.
Schmidl H., Szercecsen-utca 6.
Spatz Henrik, Hunyady-tér 11.
- VII. kerület (Erzsébetváros).
Deutsch József, Károly-körút 7.
Eckstein Bernát, Király-utca 45.
Feldmann Mór, Dohány-utca 6.
Garai Mór, Károly-körút 3.
Goldfaden Márk, Kazinczy-utca 7.
Kazinczy-könyvnyomda, (tul. Kohn Tivadár). Kazinczy-utca 2.
Kauders Ferenc, Csömöri-út 28.
Klopfer Samu, Kazinczy-utca 35.
Löbl Mór, Király-utca 27.
Löblovitz Zsigmond, Csömöri-út 54.
Neuwald Illés, Dohány-utca 44.
Pannonia-nyomda, Rombach-utca 8.
Propper Leó, Erzsébet-körút 35.
- Reich Ármin,** Dohány-utca 84.
Rubin J., Király-utca 13.
Schmelcz és Schillinger Akácfa-utca 22.
Spitzer és Somogyi, Klauzál-utca 31.
Weisz és Feldmann, Csányi-utca 13.
Wendt és Bergmann, Károly-körút 19.
Zeisler M., István-tér 17.
- VIII. ker. (Józsefváros).
Alkotmány-könyvny., Mária-utca 11.
Állami Tisztviselők Közönyének könyvny., Csepreghy-utca 1.
Budapesti Hirlap nyomd. Röck Szilárd-utca 4.
Özv. Fried Ignáczné, József-utca 14.
Fritz Ármin, József-körút 9.
Jäger T., Kerepesi-út 23.
Klein Vilmos, Kerepesi-út 73.
Kohn Simon, József-körút 5.
Laufer M., Nagyfuvaros-utca 11.
Magyar Nyomda, József-utca 45.
Országos Hirlap nyomd. József-körút 65.
Rózsa Kálmán és neje, Szentkirályi-utca 30.
Szent Gellért-nyomda, (Valter E.), Práter-utca 44.
Szent László-nyomda, Röck Szilárd-utca 28.
Vörösmarty-nyomda, József-körút 14.
Weissenberg Ármin, József-körút 28.
- IX. ker. (Ferenczváros).
Engelmann Mór, Vámház-körút 15.
Pátia-nyomda részvénytársaság, Üllői-út 25.
Vasvári Lajos, Üllői-út 41.
- X. kerület (Kőbánya).
Első kőbányai könyvny. Jászberényi-út 1.

Könyvnyomdák a vidéken.

- Abauj-Szántó**
Baksy Barna.
- Abauj-Szepsi**
Vongrey Gusztáv.
- Ada**
Berger L.
- Alsó-Kubin**
Trnkóczy József.
- Apatin**
Szavadill József.
- Arad**
Aradi nyomda-részvénytársaság.
Bloch H.
Első aradi amerikai gyorsajtó-nyomda (tul.: Kerpich Zsigmond).
Gör. kel. egyházmegyei nyomda.
Gyulai István.
Lengyel Lipót.
Muskát Miksa.
Tribuna Poporului r.-t. nyomdája.
Réthy Lipót és Fia.
Varga József társa (tul.: Steigerwald A.).
- Aranyos-Maróth**
»Dóczi«-nyomda (tulajd.: Némedi László).
- Aszód**
Magyar kir. javító-intézet nyomdája.
- Baja**
Kollár Antal és Fia.
Nánay Lajos.
Streinz Gyuláné.
- Balassa-Gyarmat**
Balassagyarmati könyvnyomda-részv.-társ.
Halyák István.
- Balázsfalva**
Gör. kath. püspöki nyomda.
- Bánffy-Hunyad**
Salamon Mór.
- Baróth**
Mizsúr Ádám.
- Bártfa**
Blayer M.
- Békés**
Báró Drechsel Géza.
Povázsay László.
- Békés-Csaba**
Corvina-ny. (Szihelszky József).
Lepage Lajos.
Povázsay testvérek.
- Belényes**
Süssmann Lázár.
- Beregszász**
Haladás-könyvnyomda (tul.: Juhász Piroska).
Engel Jenő.
- Beszterce**
Botschar T.
Csallner Károly.
- Besztercebánya**
Machold F.
Singer és Sonnenfeld.
- Bicske**
Lederer Hermann.
- Bonyhád**
Raubitschek Izor.
- Brassó**
Brassói Lapok nyomdája (tulajd.: Grünfeld R.).
Ciurcu és társa.
Gött János Fia.
Herz I. B.
Muresianu Aurél.
Schlandt G.
- Brezsnóbánya**
Kreislér J.
- Buziás**
Ullmann F.
- Csákova**
Chudy Testvérek.
- Csáktornya**
Fischel Fülöp.
- Csikszereda**
Györgyjakab Márton.
- Csongrád**
Csongrádi Híradó nyomdája (tul.: Hegyi Antal).
Szöke Pál.
Tiszavidék nyomdája (tulajd.: Silber Jánosné).
Weisz Márkus.
- Csorna**
Neumann Samu.
- Csurgó**
Vágó Gyula.
- Czegléd**
Piros J. és Társa.
Sehök Béla.
- Debreczen**
Csokonai nyomda- és kiadó-részvénytársaság.
Hoffmann és Kronovitz.
Kutasi Imre.
László Albert.
Pongrácz Géza.
Schwartz E.
Városi nyomda.
- Deés**
Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.
- Detta**
Heldenwanger József.
- Déva**
Hirsch Adolf.
Kroll Gyula.
- Devecser**
Rosenberg Zsigmond.
- Dicső-Szent-Márton**
Hirsch Mór.
- Ditró**
Ditró és Szárhegy községek nyomdája.
- Dombovár**
Első dombovári könyvnyomda és papírszergyár.
- Dunaföldvár**
Schwarz Manó.
- Duna-Szerdahely**
Adler Netti.
Goldstein Józsu.
- Eger**
Baross-nyomda (tulajd.: Paunz S.).
Egri könyvny. részv.-társ.
Érseki lyceumi nyomda.
Löw Sámuel.
Politzer Jenő.
- Eperjes**
Kósch Árpád.
Pannonia-nyomda (tulajdonos: Stehr D.).
Stamberger Lajos.
- Érsekújvár**
Kohn Samu.
Winter Zsigmond.
- Ér-Mihályfalva**
Beck Adolf.
- Erzsébetfalva**
Matkovich Aladár.
- Erzsébetváros**
Kotzauer D.
- Esztergom**
Buzárovits Gusztáv.
Hunnia-nyomda (tul.: Gerenday József).
Laiszky János.
Tábor Adolf.
- Fehértemplom**
Wunder J.
Kuhn Péter.
- Felső-Eőr**
Schodisch Lajos.
- Fertő-Nezsider**
Horváth B.
- Fiume**
Battara P.
Chiuzre & Co.
Jerouscheg G.
Karletzky Ferencz.
Mochovich Emidio.
Stabilimento Tipo-litografico Fiumano.
- Fogaras**
Thierfeld Lipót.
- Galánta**
Első galántai könyvny.
- Galgóc**
Szold Jakab.
Sternér Adolf.
- Gyergyó-Szent-Miklós**
Szabó Testvérek.
- Gyoma**
Kner Izidor.
- Gyöngyös**
Braun Bertalan.
Herzog Á. E.
Kohn L.
Kohn Mór.
Kovács és Schimerling.
- Győr**
Fischer István és F. utóda
Nitsmann József.
Győregyházmegyei könyvnyomda.
Pannonia-könyvnyomda (tul.: Szávay és Raab).
Surányi János.
- Győr-Sziget**
Gross G. és társa.
- Gyula**
Corvina-nyomda.
Dobay János.
- Gyulafehérvár**
Püspöki lyc. nyomda (bérli: Papp György).
Voltz B.
- Hajdú-Böszörmény**
Szabó Ferenczné.
- Hajdú-Nánás**
Bartha Imre.
- Hajdú-Szoboszló**
Plón Gyula.
- Halas**
Práger Ferencz.
- Hatvan**
Hoffmann J. L.
- Hódmező-Vásárhely**
Hódmezővásárhelyi nyomda és kiadó r.-t.
Lévai Fülöp.
Vásárhely és Vidéke nyomdája (tul.: Endrey Gyula dr.).
- Holics**
Hotascha J.
- Homonna**
Waller M.
- Huszt**
Mermelstein Fülöp.
- Igló**
Schmidt József.
Tátra-könyvnyomda (tul.: Stein Ignác).
- Ipolyság**
Neumann Jakab.
- Jász-Apáti**
Gallovich Dezső.
- Jászberény**
Brünauer Adolf és Társa.
- Kabold**
Deutsch Mózes.
- Kalocsa**
Malatin Antal.
Werner Ferencz.
- Kaposvár**
»Berzsenyi D.«-könyvny. (tul.: Németh fivérek).
Hagelmann Károly.
Janosovics Gyuláné.
Kéthelyi Miksa.
- Kapuvár**
Buxbaum József.
- Karánsebes**
Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmegye nyomdája.
Fleissig Lipót.
- Karczag**
Szódi S.
- Kassa**
Forster, Wesselényi és Társai.
Grosz Soma.
Ifj. Nauer Henrik (Bernovits G. utóda).
Ries Lajos.
Werfer Károly.
- Kecskemét**
Fekete Mihály.
Pannonia-nyomda (tulajd.: Somogyi János).
Steiner Mihály.
Sziládi László.
Tóth László.
- Késmárk**
D. Altmann Dávid.
Sauter Pál.
- Keszthely**
Farkas János.
Nádai Ignác.
Sujánszky József.
- Kézdi-Vásárhely**
Ifj. Jancsó Mózes.
- Király-Helmecz**
Klein József.
- Kisbér**
Hafli Kálmán.
- Kis-Czell**
Menyhárt Julia.
- Kis-Kőrös**
Kalisch Ignác.
- Kis-Kún-Félegyháza**
Feuer Illés.
Vesszősi József.
- Kis-Marton**
Dick Ede.
- Kis-Pest**
Fischhof Henrik.
- Kisújszállás**
Szekeres József.
- Kis-Várda**
Berger Ignác.
Ifj. Klein Gyula.
- Kolozsvár**
Boskovics József.
Ellenzék nyomdája. (tul.: Magyar Mihály).
Gámán János örököse.
Gombos Ferencz.
Magyar Polgár nyomdája. (tul.: Ajtay K. Albert).
Polcz Alhert.
Zobátz Ferencz.
- Komárom**
Petőfi-nyomda.
Rónai Frigyes.
Schönwald Tivadar.
pitzer Sándor.
- Körmend**
Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.
- Körmöcbánya**
Joerges A. özv. és Fia.
- Kőszeg**
Feigl Frigyes és Gyula.
- Kula**
Berkovits Márk.
- Kún-Szent-Márton**
Csanády József.
- Kún-Szent-Miklós**
Bors Károly.
- Lajta-Szent-Miklós**
Fleischmann Ignác.
- Léva**
Dukesz Lipót.
Nyitrai és Társa.
- Lippa**
Máhr Emil.
Zách József.
- Liptó-Szent-Miklós**
Steier Izidor.
- Lőcse**
Reisz Tivadar József.
- Losoncz**
Kármán-könyvnyomda.
Losonczy Sándor és Társa.
Roth Simon.
- Lugos**
Traunfellner Károly.
Virányi János.
Weisz és Sziklai.
- Magyar-Óvár**
Czék Lajos.
- Makó**
Gaál László.
Neumann József.
- Malacska**
Wiesner Alfréd.
- Maros-Ludas**
Glück József.
- Máramaros-Sziget**
Blumenfeld és Dávid.
Mayer és Berger.
Részvénynyomda.
Wider Mendel Fia.
- Maros-Vásárhely**
Adi Árpád.
Ev. ref. collegium-nyomda (bérli: Sztupjár István).
Grüti Vilmos.
- Mátészalka**
Weisz Zsigmond.
- Medgyes**
Reissenberg G. A.
- Mező-Berény**
Maár László.
- Mezőkövesd**
Balázs Ferencz.
- Mezőtúr**
Dolesch Géza.
Gyikó Károly.
- Mindszent**
Weisz Ignác.
- Miskolc**
Forster, Wesselényi és Társai.
Stamberger Bernát.
Wagner és Szelényi.
- Módos**
Staits György.
- Mohács**
Blandl János.
Rosenthal Márk.
- Moór**
?
- Munkács**
Grünstein Mór.
Kohn és Kleini.
Kroó Hugó.
- Nagy-Atád**
Grünsherger Antal.
- Nagy-Bánya**
Molnár Mihály.

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN HAVONKÉNT EGYSZER

MEGHÍVÓ.

A Könyvnyomdások Szakköre 1898. évi márczius hó 20-án, vasárnap délelőtti pontban 10 órakor, a IV. ker. Társaskör földszinti termében (Kalap-utca 17. sz.) tartja meg

nyolczadik (XVI.) rendes közgyűlését

melyre a kör tagjai tisztelettel meghívhatnak.

Napirend:

1. Titkári jelentés a Kör működéséről.
 2. Pénztáros jelentése a Kör pénzügyeiről.
 3. Három számvizsgáló választása.
 4. Tisztviselők újjáválasztása.
 5. Netáni indítványok és kérdéstelepek.
- Budapest, 1898. február hóban.

A választmány.

Alapszabályaink értelmében a közgyűlés határozatképességéhez a tagok egyharmadának jelenléte szükséges, kérjük tehát a Kör t. tagjait, hogy a közgyűlésen minél nagyobb számban jelenjenek meg.

Az alapszabályok 13. §-a értelmében indítványok a közgyűlés előtt *nyolcz nappal* nyújtandók be a választmányhoz; e szabály alól csak oly sürgős természetű indítványok képezhetnek kivételt, melyeknek sürgősségét a közgyűlés elismeri.

A nyomdaipar pangása.

Magyarországon, de különösen itt a fővárosban a nyomdaipar néhány év óta olyannyira hanyatlott, hogy ma a fővárosban kétharmada a nyomdáknak éppen csak tengődik.

Nincs nap, hogy a lapok apró hirdetései közt ne olvassunk egy-egy nyomda potom áron való eladásáról.

Ezen kedvezőtlen állapotok okai után kutatva, önkéntelenül is azt kellett tapasztalnom, hogy javarészt maguk a nyomdatulajdonosok okozói mindazon bajnak, mely a nyomdaipar felvirágzását akadályozza.

Vegyük sorba azon bajokat, melyek orvoslása feltétlenül szükséges.

A legfőbb baj a nyomdatulajdonos urak nemtörődömségében rejlik; összetett kézzel nézik mint mulik a nap, nem törődve, hogy jót vagy rosszat hoz-e?

Pedig hát nagyon itt volna az ideje, hogy közös érdekeiket felismerve, *együttesen* tennének lépéseket bajaik orvoslására.

A mig az állam fegyencnyomdákat létesít és a főváros holmi bukófélben lévő, nagy protekciójú nyomdástól összevásárolja az ócska anyagot és maga kezére nyomdát nyit, a főnökök még csak nem is kísérlik meg az ilyen dolog ellen apellálni. Ha ez így megy: ma-holnap a miniszteriumok és vármegyék is rendeznek be nyomdát.

De hát a főnököknek nem ez a fő, hanem az, hogyan csinálhatnak inkább társaiknak konkurencziát.

Két év előtt megalkották ugyan a főnökegyesületet, de nincs köszönet benne; olyan urak ülnek ott a zöld asztalnál, a kik akarva sem tudnák képviselni a nyomdatulajdonosok érdekét: csupa részvénytársasági igazgató. Mit tudja az, hogy mi fáj a *kisiparosnak*. Azoknál az a fő, hogy megvan a tiszttség, de hogy ott valamit tegyenek is, azt fölöslegesnek tartják.

Midőn ez az egyesület megalakult, azt hitte a nyomdászvilág, hogy hatalomra, befolyásra fog szert tenni, hogy oly dolgokat fog létesíteni, melyek hivatva vannak mostoha iparunkat emelni; de hát, sajnos, csalatkozunk. Mindössze, hogy néha-néha életjelt ad magáról az egyesület.

Az ügyek vezetése egy évi 600 forinttal dotált, különben igen derék, tisztviselőre van bizva és az bizony egymaga nem védheti az általánosság érdekeit, mert nem a szakmából való és így vajmi keveset tud a nyomdászipar bajairól. Csodálható-e ily körülmények között, hogy a papirkereskedők maguknak hódítják el a nyomdai munkák javarészét?

Módjukban van, mert hisz a nyomdai munkák után sem adót, sem házbért külön nem kell fizetniök. De sok esetben inkább haszon nélkül vállalnak nyomdai munkát, abban a hiszembben, hogy majd behozzák azt a nyomdán, leszoritva az árt a végtelenségig.

Hiszen van a fővárosban több nyomda, mely ma már kizárólag abból él, hogy papirkereskedőknek és jöttment ügynököknek dolgozik.

Ezt bizony csak a főnökegyesületnek volna módjában ellensúlyozni. Mert szinte lehetetlen hinnünk, hogy *összetartással*, komoly törekvéssel ne lehetne ezeknek az üzelmeknek elejét venni.

Különösen a mi az ügynököket illeti, kiknek még csak papirkereskedésük sincs, de sőt még iparendé-lyük sincs, és kik ezelőtt még csak távolról sem tudták, hogy mi fán terem a nyomdászat: az ilyen firmák napról-napra teremnek, mert ha egy papirkereskedő-segédet állásából elcsapnak, azonnal fölcsap nyomtatvány-szállítónak és a maga kezére dolgozik.

Hát ennek ne tudná útját állni a főnökegyesület?

Olyan tehetetlen, hogy még csak meg sem kísérli ezek ellen a minden tisztességet nélkülöző firmák ellen a védekezést?

Vagy talán nem tudnának a t. főnök urak ezekről a dolgokról semmit?

Nos, ha tetszik, még nevekkkel is szolgálók, van a

fővárosban öt-hat nyomtatványfelvételi irodán kívül egy egész sereg nyomtatvány-ügynök, ezek közül a nevezetesebbek: egy Heimlich nevű, egy Grün nevű és Hendler nevű egyén; ezek után jön Bartók Rudolf és Vincze József volt bank- és malomhivatalnokok, még egy Augenfeld és egy Stroh nevű úri ember, ezenkívül számtalan olyan, kinek nevét sem érdemes kiírni.

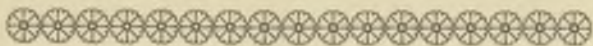
Ha egyebet nem, hát legalább azt keresztülvihetné a főnökegyesület, hogy ezeknek impresszumot nem volna szabad használni.

De nagyon messze mentünk, hiszen a főnököknek maguknak is tudniok kellene, mivéők legyenek és bizonyára nem állana a nyomdai ipar oly elhagyatva, oly árván, és nem lenne oly nagy a munkanélküliek száma, mert tisztességes áron vállalkozás mellett több szedőt és kevesebb tanonczot foglalkoztathatnának a főnök urak, mi által útja volna állva a testileg és szellemileg zsenge tanonczokból gombamódra termelt »félzedők« mind veszedelmesebbé váló elszaporodásának is.

Ha a borbély-mesterséget képesítéshez kötötték és ezzel útját állták, hogy egy sajtos borbély-üzletet nyithasson, miért ne lehetne a nyomdászatot is képesítéshez kötni?

No, de hisz ehhez még egy kis utánjárás, egy kis fáradság kellene: hát hogy kívánhatjuk a főnökegyesülettől, hogy magát ily csekélységért kényelmében zavartassa?

X.

A klisék kezelése.

Manapság mindinkább terjed a klisék alkalmazása a nyomtatandó művekben, egyrészt azért, hogy szemléletesebbé tétessék az, a miről szó van, másrészt pedig, hogy az által a művet díszesítsék is.

Ámde a klisék csak úgy válnak valamely műnek vagy folyóiratnak díszere, ha azok hibátlanok. Ennek folytán nemcsak arra kell különös gondot fordítani, hogy a klisék szépen legyenek nyomva, de arra is, hogy a klisék minden tekintetben jók legyenek.

Ezért első sorban a klisék igen gondos ápolást igényelnek, másodsor pedig szigorú megfigyelést a nyomdába adottakkal szemben.

Lássuk azonban, hogy miképen járjunk el a klisék kezelését illetőleg.

A nyomdászatban ugyanis általában véve ötféle klisést ismerünk, még pedig:

1. a fametszvényeket,
2. a cinkografiákat és fotocinkografiákat,
3. az autotipiákat,
4. a galván kliséket,
5. az új találmányú sárga- és vörösrézbe maratott kliséket.

E klisék majdnem mindegyikének kezelésénél más-más eljárást kell követnünk. De mindegyiket pontosan meg kell vizsgálnunk, ha a nyomdába kerülnek mindenképp előtt abból a szempontból, hogy nincsenek-e esetleg rajtok sérülések, ütések vagy karczolások, ezen kívül a fametszvényeknél, hogy nem-e görbék, vagy nincsenek-e

rajtok nedvesség általi felhuzódások; a maratott kliséknél pedig, hogy nincs-e rajtok maratási hiba vagy nincsenek-e elégetve s e vizsgálatokat sohasem szabad elmulasztanunk már azért sem, hogy a nyomdáról a klisék roszasága miatt a felelősséget elhárítsuk.

Czél szerű azonban a felfedezett hibákra a szerzőt figyelmeztetni, hogy a klisék kicsereléséről gondoskodják, mert nemcsak a szerzőre nézve hátrányos, ha a klisék rosszak és szépen nyomni nem lehet, de a nyomdára nézve is az, mert a rossz nyomású klisék a nyomdának sem válnak becsületére.

Ha azonban a kliséket a nyomda maga készíteti, a hibásoknak találtakat feltétlenül utasítsa vissza kijavítás vagy új klisék készítése végett.

A fametszvények görbeségét legjobban úgy tudjuk meg, hogy azokat ábrás oldalokkal sima lemezre (Schliessplatten) állítjuk s két-két ellenkező sarkát ujjainkkal lefelé nyomjuk; ha ez esetben a klisé billeg, akkor bizonyára görbe s vissza kell azt adni a metszőnek kiegyenesítés végett vagy pedig esetleg azért, hogy csavarokat tegyen bele.

De ha a kliséket jónak találjuk, akkor a legelső dolgunk legyen, hogy azt olajjal félig megtöltött edénybe tegyük s ott addig áztassuk, míg jól keresztül áztak, mi a klisék nagyságához képest több vagy kevesebb időt igényel. Az így keresztülázott kliséket azután valamely formalemezen élére állítsuk, hogy a fölösleges olaj róla lefolyjon. Midőn pedig már a fölösleges olaj a kliséről lehuzódott, egy puha rongygyal óvatosan szárazra törüljük és így tegyük el piszok- és nedvességmentes helyre addig, míg a betördelésre nem kerül a sor. A betördelésnél a szedésnek nem szabad nedvesnek lenni s így a szedést nem szabad megáztatni, de még kevésbé szabad a kliséket is megáztatni.

Nyomás után szintén kerülni kell a klisé vizzel való mosását, mert könnyen szétesik, hanem legjobbnak bizonyult eddig benzinnel mosni, mely egy kis költséggel jár ugyan, de még sem olyan költséges, mint némelyek gondolják, mert egy liter benzin csak 28 krba kerül.

Tömöntés esetén nem szabad a fametszvényeket meleg, hanem csak hidegen használni, vagyis nem szabad azokat forró prés alá tenni szárítás végett, hanem legczélsebb este, mikor már a tüzet a tömöntődekben eloltják, a prés alá tenni s reggelig ott szárítani, mert a nagy meleg legtöbbször repedést idéz elő a metszvényekben.

A cinkografia, fotocinkografia és autotipia kezelése már sokban különbözik a fametszvények kezelésétől.

E klisékkel a tördelés előtt nem kell tenni a megvizsgáláson kívül semmit, tördeléskor azonban ezeknél is vigyáznunk kell, hogy a klisék vizes szedésbe ne kerüljenek, mert a klisék alatt levő fák meggömbülnek és megdagadnak és mire a nyomás alá kerülnek, összeszáradnak, minek következtében a szedés helye kitágul, midőn a szedőnek meggyűlik a baja, mert a spiszek tömegesen ütik fel fejüket a klisé mellett s őt aztán azzal vádolják, hogy nem tud jól kizárni sem.

Ha pedig a klisé fája meggömbül, a gépmesternek okoz sok bajt. E bajon úgy igyekeznek segíteni, hogy a fát alul a kliséig bevágják fűrészszel a fa kiegyenesi-

tése végett, de ez nem elég megfelelő eljárás, mert a klisének még sem lesz elég szilárd alapja, hanem ruganyos marad, minek következtében a gépmesternek még mindig igen sok baja akad vele, mert nem biztos benne, hogy mennyit kell egyengetnie és hogy egyengetőive (zurichtungja) nem csúszik-e el.

Kinyomás után a kliséket igen tisztán kell megmosni és megtörölni. A kivétel után legtanácsosabb a kliséket már vissza sem tenni, hanem a helyét kizáró anyaggal kitölteni.

Ha azonban már erre nem lenne elég idő s a formát mindjárt föl kell tisztogatni, a megtörlés után kenjük be a kliséket jó gépfaggyúval, az aljára pedig írjunk számot és csomagoljuk be, midőn a klisére irt számot ráírjuk a csomagra is kívülről, nemkülönben ráírjuk azt a számot a klisé egy levonatára is, a mit könyvbe szoktunk beragasztani. Így a keresésnél nem kell a klisékkel sokat vesződnünk, hanem megnézzük a könyvben a levonaton a klisé számát és azt a számot keressük meg a csomagok közt is. Nagyon czélszerű ezt a módot alkalmazni ott, a hol sok klisé van, mert az ide-odadobálással nagyon rongálódnak a klisék és sokszor hasznavehetetlenekké is lesznek.

Ez eljárást azonban nemcsak az ilyfajta kliséknél kell alkalmaznunk, hanem mindenféle klisénél.

A *galván klisék* és a *maratott klisék* pedig a pontos megvizsgálás után becsomagolva jó száraz helyre teendők. Faggyúval nem szabad bekenni, mert ez inkább árt, mint használ, mivel a zsiros anyagtól megkaphatják a réz-rozsdát (Grünspan), a mi nagy kárára lenne a klisének.

Végül még felemlitem, hogy finomabb művek nyomásánál már nem igen használnak a klisék alatt fákat, hanem leszedik róluk a kliséket és megfelelő magasságú öntöttvas stégekre (Facetten) erősítik azokat, mert így a nyomásnál megvan a kliséknek a biztos alapjuk, ennél fogva sokkal jobbak a nyomáshoz, mint a faalapok, mert tisztábban lehet velök nyomni.

—y—f.

A nyomdai köteles példányok beszoigáztatásáról.

A vallás- és közoktatásügyi és az igazságügyi miniszterek 5720/1898. v. és k. o. m. sz. alatt kiadták a nyomdai köteles példányok beszoigáztatásáról szóló 1897: XLI. törvénycikk végrehajtásáról szóló rendeletet. E rendeletet oly fontosnak tartjuk a nyomdász-világra nézve, hogy indíttatva érezzük magunkat, egész terjedelmében közölni, kivéve azon néhány szakaszt, melyek a törvényhatósági tisztviselők és sajtóügyi vádhatóságok teendőiről rendelkeznek. A renDELETEhez minták is vannak mellékelve, melyek közül a nyomdák által kitöltendő mintákat tájékozás végett szintén reprodukáljuk. A szöveg a következő:

A nyomdatermékek tudományos czélokra szolgáló köteles példányainak beszoigáztatásáról szóló 1897: XLI. törvénycikk 15. és 18. §-ában nyert felhatalmazás alapján rendeljük, a mint következők:

I. fejezet. A M. N. Muzeum és M. T. Akadémia részére beszoigáztatandó köteles példányokról.

A beszoigáztatás határideje.

1. §. A Magyar Nemzeti Muzeumot, illetőleg a Magyar Tudományos Akadémiát megillető köteles példányok az 1897: XLI. t.-cz. hatálybalépésének napjától, vagyis 1897. évi december hó 11-étől közvetlenül a Magyar Nemzeti Muzeumnak, illetőleg a Magyar Tudományos Akadémiának szoloigáztatandók be, még pedig:

a) az 1897. december hó 11-től 1898. január hó 1-ig megjelent napilapok köteles példányai a Magyar Nemzeti Muzeumnak: 1898. évi február hó első két hete alatt;

b) az 1897. december hó 11-étől 1898. január 1-jéig forgalomba hozott egyéb időszaki nyomdai termékek, valamint a füzetes kiadványok és minden más nyomdai termék köteles példányai a Magyar Nemzeti Muzeumnak és a Magyar Tudományos Akadémiának: 1898. évi április hó első két hete alatt;

c) 1898. január hó 1-jétől kezdve minden következő évben a napilapok havonként összegyűjtve: a következő hónap első két hete alatt; minden más nyomdai termék köteles példányai évnegyedenként összegyűjtve, a forgalomba hozatalt követő negyedév első két hete alatt szoloigáztatandók be a nyomdatermék-kimutatásokkal együtt.

A nyomdatermék-kimutatások.

2. §. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium által valamennyi törvényhatóságához intézett és 1867. évi december hó 20-án 15.856/67. sz. a. kelt körrendelet hatályon kívül helyeztetik és ezentúl a Magyar Nemzeti Muzeumot és a Magyar Tudományos Akadémiát illető köteles példányokról a nyomdai termék-kimutatások nem a törvényhatóságok útján és nem a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, hanem közvetlenül a Magyar Nemzeti Muzeumhoz az A) és B), a Magyar Tudományos Akadémiához pedig a B) alatt csatolt minta szerint készítve küldendők be két azonos példányban.

Az A) alatti külön kimutatásba csak a Magyar Nemzeti Muzeum részére havonként beszoigáztatandó napilapok foglalandók, míg az 1897: XLI. t.-cz. 5. §-a szerint évnegyedenként beszoigáztatandó többi nyomdatermékek együttesen a B) alatti kimutatásban sorolandók fel. Ezen B) alatti kimutatásban a Magyar Nemzeti Muzeumot illető nyomdatermékek a következő fejezetek alatt csoportosítandók: I. Időszaki folyóiratok és hírlapok (a napilapok kivételével). II. Könyvek és füzetek. III. Zeneművek. IV. Önálló képes ábrázolások (metsetek, könyvomatok, térképek, gépi eljárással készült fényképi sokszorosítások stb.). V. Vegyes kisebb nyomtatványok, lehetőleg szám- és természetök szerint csoportosítva; például falragaszok, szinlapok, gyászjeletnések stb.

A B) alatti minta a Magyar Tudományos Akadémiához az 1897: XLI. t.-cz. 4. §-ának rendelkezéséhez képest az előző bekezdésben említett fejezetekre való megosztás nélkül, egyébként azonban szintén minden rovat pontos kitöltése mellett, küldendő be.

Az egy kimutatásba foglalt nyomdatermékek czímei elejétől végig futó-, 1-től folyószámokkal látandók el.

A kimutatások szövege tisztán, olvashatóan tintával irandó.

3. §. Az ellenőrzés megkönnyebbítése végett a kimutatásokban előforduló folyó-számok az illető nyomdatermékre is feltűnő helyen írónnal feljegyzendők.

A kimutatásokhoz mellékelt nyomdatermékeknek folyó-számok szerint rendezve s gondosan csomagolva kell lenniök. A mennyiben az egyszerre beszoigáltatandó nyomdatermékek súlya 20 kilogrammot meghaladna s a postán egynél több csomagban volnának küldendők: a teljes kimutatás mindkét példányban csak az egyik csomaghoz csatolandó.

A mennyiben elháríthatatlan okokból valamely beküldendő köteles példány csatolva nem volna: ez okok és az utólagos beküldésre kért újabb határidő, a kimutatások jegyzetrotáiba pontosan bejegyzendők. Ugyanott tüntetendő fel a törvény 9. §-ában meghatározott egyetemleges kötelezettség esetében, a kötelezettek közül annak neve (czége) és lakása (székhelye), ki a köteles példánynak beszoigáltatását elvállalta.

A beküldés módozatai.

4. §. A beszoigáltatásra kötelezett a köteles példányokat a Magyar Nemzeti Muzeumnak és a Magyar Tudományos Akadémiának a nyomdai termék-kimutatásokkal együtt akár postadíjmentesen: posta útján küldheti be, akár pedig a kézbesítés más módját választhatja.

A kézbesítésnek, ha nem postai úton történik, a Magyar Nemzeti Muzeumban hétköznapokon 9-től 1 óráig s a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárában 11-től 1 óráig az átvételre jogosított tisztviselő kezéhez kell történnie.

A postán küldött köteles példányok és kimutatások, a postai rendszabályok megtartása mellett a Magyar Nemzeti Muzemhoz, illetőleg a Magyar Tudományos Akadémiához címzendők. Ha a köteles példányok 250 grammnál súlyosabbak, vagy ha különböző alakúak, körülkötendők. Ha egy kilogrammnál súlyosabbak, erősen becsomagolandók és bélyegmentes szállítólevéllel ellátandók. Ha 20 kilogrammnyi súlyt meghaladnak: több, legfeljebb 20 kilogrammos csomagokra osztandók. A címlapra, s a mennyiben szállítólevél szükséges, erre is, mindenkor ez a följegyzés irandó: »Köteles nyomdatermék-példányok. Portomentes«.

Ez utóbbi megjegyzés alkalmazásának elmulasztása, a postai rendszabályokban meghatározott következményeken felül még azt is maga után vonja, hogy a portomentességet megszünteti s a Magyar Nemzeti Muzeum, illetőleg a Magyar Tudományos Akadémia a postadíjjal terhelt szállítmány átvételét megtagadhatja, mely esetben a beszoigáltatás meg nem történtnek tekinthető.

A köteles példányok és nyomdatermék-kimutatások átvizsgálása.

5. §. A M. N. Muzeum és a M. T. Akadémia a nyomdatermék-kimutatásnak mindkét azonos példányát visszatérthatja mindaddig, míg a kimutatást és az annak kapcsán érkezett köteles példányokat át nem vizsgálhatja és meggyőződést nem szerez arról, hogy azok a törvény rendelkezéseinek mindenben megfeleljenek.

A M. N. Muzeum és a M. T. Akadémia gondoskodni tartozik arról, hogy a köteles példányoknak és nyomda-

termék-kimutatásoknak átvizsgálása késedelmet ne szenvedjen és a szabályszerű átvétel tanúsításával ellátott kimutatás, esetleg a pótlások iránti felszólítás, a legközelebbi beszoigáltatás időpontjáig, mind a mellett a törvény 11. §-ában megszabott elévülési idő alatt, jogaik érvényesítésének fentartása mellett megtörténjék.

A nyomdák törzskönyvéről.

6. §. A vármegyei alispánok, illetőleg a törvényhatósággal felruházott városok polgármesterei kötelesek 1898. évi február hó végeig a területükön létező nyomdákrol és gépi sokszorosítással foglalkozó műhelyekrol pontos jegyzéket, a jelzett határidőn túl pedig esetről-esetre minden változásrol késedelem nélkül értesítést küldeni a M. N. Muzeumnak. (14. §.)

A M. N. Muzeum e jegyzékek nyomán, a hazai nyomtató- és gépi sokszorosítással foglalkozó iparosokrol (czégekről) a helynevek beűrendjében egy, az egész országra kiterjedő teljes lajstromot készít, melyet évenként, a benne előállott változásokat pedig negyedévenként, nyomtatásban közlétes és ekként egy törzskönyvet vezet, melybe a beszoigáltatási kötelezettség teljesítésének megtörténte és annak időpontja, valamint a jegyzékben előforduló minden későbbi változás bejegyzendő.

7. §. A M. N. Muzeumnál vezetett törzskönyv szolgál alapjául az 1897: XLI. t.-cz. hatályának területén nyomtatott és gépi sokszorosítás útján készült nyomdatermékek pontos beszoigáltatásának ellenőrzésére.

A kiadókra az 1897: XLI. t.-cz. 1. §-ának utolsó bekezdése és 9. §-a szerint háruló kötelezettség ellenőrzését a M. N. Muzeum és a M. T. Akadémia a bibliografiai hirdetéseknek és közleményeknek, előfizetési felhívásoknak, általában minden erre vonatkozó nyilvánosságra jutott adatnak gondos figyelemmel kísérésével gyakorolja.

Felmentés a köteles példányok beszoigáltatása alól.

8. §. Az 1897: XLI. t.-cz. 7. §-ában foglalt rendelkezés, mely szerint »egyes nyomdatermékek beszoigáltatása alól az érdekelt fél indokolt kérelmére a vallás- és közoktatásügyi miniszter adhat időhöz kötött, vagy végleges felmentést«: csak abban az esetben érvényesíthető, ha az érdekelt fél a kinyomatás, illetőleg a gépi sokszorosítás után azonnal, szabályszerűen bélyegelt kérvényt nyújt be a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, melyben a fenforgó kivételes körülmények hitelt érdemlő módon igazolandók annak megítélése végett, hogy a beszoigáltatás kötelezettségének elhalasztására vagy végleges elengedésére elfogadható fontos ok igazolt-e vagy nem?

A mennyiben a miniszter a kérelmet teljesíthetőnek nem találja: az erre vonatkozó elhatározás vételét követő legközelebbi beszoigáltatás alkalmával a kérdéses nyomdatermék a kimutatásba szintén befoglalandó s a többi nyomdatermékhez csatolandó.

A köteles példányok beszoigáltatásának elmulasztása.

9. §. Az 1897: XLI. t.-cz. 12. §-ába ütköző kihágások eseteiben az 1880: XXXVII. t.-cz. 44. §-a alapján kibocsátott és ez idő szerint hatályban levő 1880. évi augusztus hó 15-én 2265. sz. a. kiadott igazságügyminiszteri rendeletben szabályozott eljárás követendő.

A feljelentést (az idézett eljárási szabályok 2. §-a értelmében) az 1897: XLI. t.-cz. 13. §-a alapján, a beszoigáltatásra kötelezetre nézve illetékes kir. járásbírótság előtt a M. N. Muzeum képviselőjében a közalapítványi kir. ügyigazgatóság és a M. Tudományos Akadémiának képviselőjében annak igazolt ügyésze terjesztheti elő, de a feljelentést a nevezett közintézetek képviselői az elj. szab. 25. §-a értelmében az illetékes kir. ügyészségnél is tehetik. A be nem küldött, vagy nem pótoló példány vételára (1897: XLI. t.-cz. 12. §. utolsó pont) iránt az igény a följelentésben is igazolható és a közintézetek képviselői az elj. szab. 35. §-ának rendelkezésétől eltérőleg a tárgyaláson megjelenni nem tartoznak.

A mennyiben a feljelentésben a be nem küldött vagy nem pótoló köteles példány vételára igazolva nem volna, ennek írásbeli pótlását a bíróság elrendelheti.

A be nem küldött vagy nem pótoló köteles példány vételárának megfizetésére kötelező ítéletet az 1881: LX. törvényzcikk rendelkezései szerint kell végrehajtani.

Az 1897: XLI. t.-cz. 14. §-ában említett pénzbüntetések behajtására és kezelésére nézve a kir. járásbírótságok részére 1880. évi augusztus hó 9-én 2106. sz. a. kiadott igazságügyminiszteri rendelethez mellékelt 6. sz. utasítás és a kapcsolatos rendeletek követendőek. A pénzbüntetésnek befolyt összege azonban nem szállítandó be az adóhivatalba, hanem azt a hivatalból értesítendő M. N. Muzeum, illetőleg a M. T. Akadémia hivatalos nyugtájára esetről-esetre ki kell fizetni.

II. fejezet. A sajtóügyi közzvdlő részére beszoigáltatandó köteles példányokról.

A nyomtatók és kiadók köteleességei a sajtórendészeti köteles példányok tekintetében.

10. §. A nyomdai termékeknek a sajtóügyi közzvdlőhöz benyújtandó sajtórendészeti köteles példányai a fennálló törvényekben és szabályokban meghatározott időben és jogkövetkezmények terhe alatt a jövőben is esetről-esetre adandók be, nem pedig úgy, mint a tudományos csejokra szolgáló és a M. N. Muzeumot, valamint a M. T. Akadémiát illető köteles példányok havonként, illetőleg negyedévenként összegyűjtve.

Szabadságukban áll azonban azoknak, a kik a fennálló törvény és szabályok szerint a sajtórendészeti köteles példány beszoigáltatására kötelezvék, hogy az 1897: XLI. t.-cz. 3. §. 1., 2., 3., 4. és 6. pontjaiban felsorolt nyomdai termékeket ne esetről-esetre, hanem havonként összegyűjtve nyujtsák be.

A sajtórendészeti köteles példányokhoz nyomdatermék-kimutatást csatolni nem kell, de ezen köteles példányoknak szintén teljeseeknek és hibátlanoknak kell lenni.

11. §. A sajtórendészeti köteles példányok beszoigáltatási módozatára nézve a jelen rendelet 4. §-a, az alábbi rendelkezések megtartása mellett, megfelelően alkalmazandó.

Az időszaki lapok köteles példányai akár postai úton, akár kihordással veszi a szétküldés kezdetét, a szétküldés időpontjában, Fiume városában és kerületében pedig egy órával előbb, az illető sajtóügyi közzvdlő címe alatt — hacsak a jelen szakasz harmadik bekezdésének esete fenn nem forog — a megjelenés helyén működő

főpostán, kézbesítőkönyv mellett adandók fel, melynek átvételi rovatában a postahivatal az átvételt elismeri és ennek idejét, valamint röviden azt a körülményt is kitünteti, hogy a köteles példány a közönségnek szánt példányokkal egyidejűleg adatott-e fel? és mindezt a köteles példányra is feljegyzi ilyképen: Többivel (esetleg: Magában) d. e. 2 ó. 35 p. Alíírás: (A postahivatalnak időjelzéssel ellátott bélyege).

Ha a szétküldés a lap kiadásának helyén kihordással olyan időben veszi kezdetét, midőn az ottani főpostának hivatalos órája nincsen: akkor a sajtóügyi közzvdlő határozza meg, hogy a köteles példány a lap kiadásának helyén hol, kinek és mikor kézbesítendő. Ezt a határozatot a köteles példány beszoigáltatására kötelezettek — a törvényes következmények terhe mellett — előzetesen kell kieszközölnie.

Egyéb nyomtatványok köteles példányai rendszerint a sajtóügyi közzvdlő hivatali helyiségében, a beadványok iktatására meghatározott órák alatt adandók át; és ha postán küldetnek be: oly időben adandók fel, hogy az azok beszoigáltatására megszabott időpontig oda megérkezessenek.

12. §. Minden nyomtató tartozik minden, a nyomdában készült nyomdai termékről az A) és B) mintáknak megfelelő kimutatást havonként elkészíteni és azt Budapesten közvetlenül a sajtóügyi vádhatósághoz, az ország többi részében pedig azon törvényhatóság első tisztviselőjéhez (polgármester, alispán) beküldeni, melynek területén a nyomda működik.

Az A) minta szerint készült kimutatásnak a napilapok felsorolását, a B) minta szerint készült kimutatásnak pedig mindazon többi nyomdai termékek megjelölését kell tartalmaznia, melyek az 1891. évi február hó 8-án 414. eln. sz. a. kiadott belügyminiszteri rendeletben megszabott következmények terhe alatt vezetendő könyvben foglalvák. A B) minta szerint készült kimutatásba tartozó időszaki nyomdatermékek, továbbá a 10. §. második bekezdéséhez képest havonként összegyűjtve beküldött vegyes nyomtatványok külön fejezetek alá foglalandók, de különben a B) minta szerint készült kimutatást a 2. §. második bekezdésében említett fejezetekre felosztani nem kell. Az eddigi negyedévi kimutatások (1867. évi 15.856. sz. vallás- és közokt. miniszteri és 1895. évi 315. sz. belügymin. r.) megszűnnek.

A 13—20. §-ok a törvényhatósági első tisztviselők és a sajtóügyi vádhatóságok teendőiről szól a sajtórendészeti köteles példányok tekintetében.

A sajtórendészeti köteles példányok átszoigáltatása a kijelölt muzeum vagy könyvtár részére.

21. §. A kijelölt muzeum vagy könyvtár részére a nyomdai termékek átszoigáltatása rendszerint közvetlenül (tehát nem postán) a muzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége által a végből kirendelt közeg kezeihez a sajtóügyi vádhatóság hivatali helyiségében és az általa kijelölt napon és órában eszközzendő.

A nyomdai termékek átvételéről az átvevő közeg elismervényt, azok átadásáról pedig a sajtóügyi vádhatóság bizonylatot ad, melyek a 18. §-ban meghatározott nyilvántartási jegyzékeknek csupán sorszámaival való hivatkozással állítandók ki.

A sajtóügyi vádhatóságok tartoznak megengedni, hogy az átvevő közeg a most említett nyilvántartási jegyzékeket lemásoltassa és e másolatokat, kivárat esetén, a sajtóügyi vádhatóságok aláírás és pecsét alkalmazása által hitelesíteni tartoznak.

A) *minta.* Kimutatás
a napilapok köteles példányairól.

Időszak, melyre e kimutatás vonatkozik: _____ év _____ hó

A beküldő neve (czége) és lakása (telepe): _____

Sorszám	A napilapok címe	Évi s folyószáma	Jegyzet
1			
2			
3			
4			
5			

(A beküldésre kötelezettnek aláírása.)

B) *minta.* Kimutatás
a nyomdatermek köteles példányairól (a napilapok kivételével.)

Időszak, melyre e kimutatás vonatkozik: _____ év _____ hó

A beküldő neve (czége) és lakása (telepe): _____

Sorszám	A nyomdatermék szerzője és címe (kötetek, füzetek sorszáma)	Alakja (rét)	Kötetek, füzetek darabok száma, hírlapszámok	Ivek száma	Jegyzet
1	I. Időszaki folyóiratok és hírlapok.				
2					
1	II. Könyvek és füzetek.				
2					
1	III. Zeneművek.				
2					
1	IV. Önálló képes ábrázolatok. (Metszetek, könyvomatok, térképek, gépi eljárással készült fénykép-sokszorosítások.)				
2					
1	V. Vegyes kisebb nyomtatványok. (Szám szerint s természetük szerint csoportosítva, pl. falragaszok, címnapok, gyászjelentések stb.)				
2					

(A szolgáltatásra kötelezettnek (czég) aláírása.)

A könyv- és folyó (compress) szedés.

(Folytatás.)

Végeztünk azzal, a mit a munka megkezdésénél okvetlenül tudnunk kell, szemléljük most már kissé a munka menetét és nézzük első sorban, hogy kinek milyen a **griffje**.

Ha a szedő nyugodtan áll a szekrény mellett és a rekeszből a betűt egyenesen a sorzóba illeszti — *jó griffje* van. De sajnos, hogy ötven szedő közül alig akadunk tíz ilyenre. A többség kisebb-nagyobb mérvben nem tud egy helyen állani, mindig izeg-mozog, ideges s a kedvtelenség és elégedetlenség lerí az arczáról. Vannak, kik három-négy mozdulatot is tesznek, míg a betűt a sorzóba teszik és nemcsak a kezökkel, hanem az egész testökkel dolgoznak. Valóságos czirkuszi mutatványt produkálnak a betűkkel is, meg testökkel is.

Pedig minden felesleges mozdulattal két-három betűnek a szedése vész kárba és ha az ilyen kapkodó szedő végez is annyit, mint az, a kinek jó a griffje, akkor ez csak az egészség, a jó kedély és hidegvérűség rovására megy. Tehát nem igen találó, ha az ilyen azt állítja, hogy mégis szed annyit, mint a kinek a griffje oly nagyon szép és nyugodt. Test- és lélekölő munkát végez az ilyen szedő, pedig szinte fáradság nélkül dolgozhatna, ha ehhez a *rossz griffhez* nem szokott volna, vagy ha erről leszokna. Mert erről erős akarattal és egy kis áldozattal le lehet szokni. Az áldozat abból állana, hogy egy hétig ne nézzen a 'mennyiségre és szedjen nyugodtan. *A szem előre lássa azt a betűt és rajta a szignaturát, a melyért nyúlni akar.* Nyúljon olyan betűért, a melyet a fejnél megfoghat és pedig oly módon, hogy azt minden fordítgatás és felesleges mozdulat nélkül tehesse a sorzóba. A teste maradjon lehetőleg nyugodt és csak akkor tegyen mozdulatot, ha szükséges. Ha a sor tele van, olvassa azt át kizárás közben, hogy az esetleges hibákat még a kizárás előtt kijavíthassa, a mi mégis csak kevesebb időt vesz igénybe, mintha azt a korrekturában kellene megtenni. Nemcsak a munkaeredmény érdekében, hanem egészségi szempontból is jó ezt a tanácsot követni.

Különösen tanonczainkra ügyeljünk, hogy ne szokjanak ily hátrányos szedéshez, oktassuk és szoktassuk a jó griffhez és figyelmeztessük jóakarattal a jó griff előnyeire és a rossz hátrányaira.

Legyünk szedők és ne szedőgépek.

Érdekes volna különben a jó és rossz griffű szedőket figyelemmel kísérni és ennek eredményéről úgy a munka minősége és mennyisége, de különösen egészségi viszonyairól statisztikát készíteni. Meg vagyok arról győződve, hogy meglepő volna az eredmény és bizonyára azt a szomorú tapasztalatot nyújtáná, hogy sokan önmagukat teszik tönkre. Egy ily statisztika aztán bizonyára megtenné a hatását, mert nem egy riadna vissza ettől és szokna le a rossz griffről, először azért, hogy egészségét megóvja, másodsor ama reményben, hogy mennyiségileg is szebb eredményt fog elérni.

Mennyiségileg a szedésben nagy különbséget alig találunk; csak — mint már említettük — azt a tapasztalatot tettük, hogy az egyiknek igen nagy, a másíknak nagy, a harmadíknak semmi fáradságába sem került azt

a mennyiséget kiszedni, a mennyit, hogy megélhessen, produkálni is kell.

Csak itt-ott látszik egy »rázszer« szedése, kinél a differenzia számottevő. Ezek nagyon ritkák és ügyességüket — melyet egyéni előnyeiknek köszönhetnek — eltanulni nem lehet. Jó griffel azonban meg bírjuk közelíteni a legnagyobb »rázszer« is. A mint a »rázszer« gyors kézzel van megáldva, úgy vannak olyanok is, — bár elég szépen szednek — a kik alig bírnak 6—8 forintot keresni; ez szerencsétlenség az illetőre nézve, a miről az nem tehet és a mibe bizony bele kell nyugodnia.

Akadunk olyanra is, a ki azért maradt jó pár lóhosszal vissza, mert rossz a kézirat. Addig, a meddig nem vagyunk biztosak abban, hogy a kéziratot könnyedén olvasni tudjuk, ne kezdjük el a szedést, mert van-e boszantóbb, mintha minduntalan meg kell állanunk és egy-egy szón törni a fejünket. Bizony nem is csodáljuk, ha ily módon az az illető szedő nagyon visszamarad; de nem történt volna ez meg vele, ha a kéziratot a szedés megkezdése előtt egy kissé áttanulmányozta, vagy, mondjuk, átnézte volna. Ajánlatos tehát az ily kéziratot — ha az üzletben az időt erre elfecsérelni nem akarjuk — magunkkal vinni és otthon átnézni.

Most megint elének akad egy, a szedésével visszamaradt szedő. Mi ennek az oka? Hisz a griffje jó, szépen szed. Az a baja, hogy minden szót külön-külön olvas el; ez pedig szerencsétlen szokás. Ha azért teszi ezt, mert a kézirat rossz, úgy járjon el az épp említett módon; ha csak szokása, úgy szokjon le róla, le kell szoknia, le is szokhat erről. Igyekezzen annyit az eszébe tartani, a mennyit csak lehet. Hogy mily előnye van ebből, azt magyarázgatni felesleges.

Most vizsgáljuk a szedés minőségét. Természetes, hogy itt rendes folyómunkáról szólnunk. A napilapot egyelőre nem vonjuk bele cikkünk keretébe. Nem mintha direkt azt mondanók, hogy ezt lehet rosszul szedni, hanem azért, mert hiábavaló dolgot végezni. A publikum különben is elnéző a napilapokkal szemben; még nagyobb hibákat, mint például elemelt sorok, eltördelt hasábok, rosszul kilőtt oldalak és sajtóhibákat is türelmesen elnéz. Méltányolja, hogy az éjjel készül, és tekintetbe veszi, hogy elolvasás után, ha már nagyobb tiszteletben akarja részesíteni, hát a sajtóbolthoz küldi. Szó lesz azonban cikkem folyamán oly dolgokról, melyeket a napilapoknál is üdvös volna alkalmazni. A heti lapokat, folyóiratokat, bármilyen tartalmúak legyenek is, már a rendes munkák közé sorozzuk, mert ezek már maradandóbb becsűiek, melyek legnagyobbrészt szép fedeleket is kapnak és a könyvszekrényben szívesen látott vendégek.

Mit kell azonban tekintetbe vennünk, ha a szedést minőségileg szemügyre vesszük? Kétségtelenül először a kizárást, másodsor az elváltást, harmadszor a síma szedéstől eltérő egyéb kevert szedéseket.

A kizárás — melyről már igen sokat beszéltek a szakkönyvekben és szakcikkekben — egyike a legfontosabb teendőknél a nyomdászathoz, mely egyszersmind a legtöbb időt rabló művelet is.

Nem csuda tehát, hogy vizsgálva a szedéseket, itt van okunk a legnagyobb panaszra. Ötven szedő közül

ismét csak tízet találunk tán, a kiknek szedésével e tekintetben is meg vagyunk elégedve. Nem éppen az a tíz ez, a kiket az imént megdicsértünk, most felváltva: a gyors és lassú, jó és rossz griffű szedők közt is találhatjuk ezeket.

A kizárás igen sok időt rabol el, mondhatjuk, hogy egy negyed, vagy keveset mondva: egy ötödrésze az időnek ezzel telik el, tehát semmiképp sem áll arányban a felszedett betűk értékével. Számítsunk pl. óránként ezer betűt, a mi nyolcz óra alatt nyolc ezer betűnek felel meg, kizárás nélkül képesek volnánk legalább kétezer betűvel többet szedni, vagyis kétezer betűt veszítünk el naponként a kizárással. Látni való tehát, mily fontos és mily szükséges, hogy a kizárásban különös ügyességet sajátítsunk el. Sajnos, hogy a gyors kizárásra vonatkozólag nem ajánlhatunk semmi különös szabályt; az alantabb szóvá tett kizárási anyag új felosztása segítségünkre volna ugyan, de ez inkább a jó munka elérésére szolgál. Pedig a hatalmas konkurrenciánkkal: a szedőgéppel szemben erre is ügyelnünk kell.

Az esztétika rovására lehetne ugyan gyorsabb kizárást elérni; de melyik szakember fogja ajánlani azt, hogy csak csapjunk a szavak közé sliszeket vagy helyettesítsük az összehúzásnál a félnégyzetet negyed- vagy harmadokkal? Nézzük tehát pl. az 1. és 2. számú példát. Mily gépies munka! Nem volna mindegy, vagy több időbe kerülne az, ha a kizárást egy szóval előbb vagy hátrább tennők? A szem a kizárásnál mindig a sorra irányul; tehát veszítünk-e időt a nézéssel, ha a

- 1 iparosok saját tapasztalataikból oly
- 2 feltalálásra jutottak, amelyeket az
- 3 akkori tudomány semmi esetre
- 4 sem tudott volna feltalálni. Így a
- 5 vegytani tudomány csak három
- 6 századdal később jutott arra, a
- 7 mit Medina Bertalan, az egyszerű
- 8 perui bányász, a XVI. század-

1. példa.

- 1 iparosok saját tapasztalataikból oly
- 2 feltalálásra jutottak, amelyeket az
- 3 akkori tudomány semmi esetre
- 4 sem tudott volna feltalálni. Így a
- 5 vegytani tudomány csak három
- 6 századdal később jutott arra, a
- 7 mit Medina Bertalan, az egyszerű
- 8 perui bányász, a XVI. század-

2. példa.

kizárást nem az abstandos (r, v, y) betűk, hanem az abstand nélküliek (l, m, n, s) közé rakjuk, vagy ha a kizárást nem mind egymásután hátul tesszük, hanem a sorban felosztjuk? Nézzük csak az 1. és 2.* példa 1., 2., 4., 6. és 7. sorát, mily helytelenül és értelmetlenül

* A 2. és 4. példát azért hoztuk, hogy a kizárást szemléltethetővé tesszük.

nül vannak itt a sorok összehúzza és a 3., 5. és 8. sor kihajtvá. Az előbbinél egymásután jobbról van a kizárás kiszedve, az utóbbinál ugyanitt betéve.

Az ilyen szedés nem szedés. A kizárást — ismételjük — felváltva kell elosztani, vagy kivenni és a kihajtásnál nem oly feltűnő sokat a szavak közé adni vagy onnan kivenni. Csak így lehet rendes szedést produkálni. (Lásd a 3. és 4. számú példát.)

Azonban nem vagyunk túlpedánsok és nem kívánjuk, hogy hajszálpázciummal hajtsuk ki a sort, mert hát csak az imént mutattunk rá, hogy a quantitásra nagyon is tekintettel kell lennünk; de többet egy kétpontos spázciumnál *kihajtás* céljából a szavak közé adni nem tartjuk megengedhetőnek és ezeket is rendesen kell elhelyezni.

iparosok saját tapasztalataikból oly feltalálásra jutottak, amelyeket az akkori tudomány semmi esetre sem tudott volna feltalálni. Így a vegytani tudomány csak három századdal később jutott arra, a mit Medina Bertalan, az egyszerű perui bányász, a XVI. század-

3. példa.

iparosok saját tapasztalataikból oly feltalálásra jutottak, amelyeket az akkori tudomány semmi esetre sem tudott volna feltalálni. Így a vegytani tudomány csak három századdal később jutott arra, a mit Medina Bertalan, az egyszerű perui bányász, a XVI. század-

4. példa.

A sor összehúzásánál azonban már sokaljuk, ha a félnégyzetet sliszszel cseréljük fel (l. az 1. és 2. példát), mert a differenzia a félnégyzet és slisz között minden nagyságnál, de különösen garmond és cicerótól fölfelé már igen nagy és az különösen az összehúzásnál tűnik fel. Tekintetbe véve, hogy széles alakoknál a sorokat több esetben hajtják ki, azaz, hogy mindig több a kihajtott sor, mint az összehúzott, — a mi egészen helyes — tehát öt-hat kihajtott sor között van egy összehúzott, szemetsértők azok a differenciák, melyek az összehúzott és kihajtott hézagok között létrejönnek. És mégis bajos azt kívánni, különösen a számoló szedőtől, hogy a szükítésre slisz és hajszálpázciumot, vagy egy negyed és spázciumot használjon. Ezeket mondva, hirtelenében rájövünk, hogy a *kizárás* (az *anyag*) *felosztása* még mindig igen hiányos. Nem tudom, hány évtizede már, hogy félnégyzet, slisz, negyed és spázcium s hajszálpázciummal dolgozunk, de azért talán alig jutott valakinek eszébe e miatt panaszkodni. Mi azért mégis ki merjük mondani, hogy a kizárás más felosztása *kívánatos és szükséges*.

A mint már mondtuk, határozottan rossz, ha pl. cicerónál a félnégyzetet sliszszel cseréljük fel, ha a sort szükíteni akarjuk; viszont azonban munkába kerül slisz meg hajspázciumot adni. Szükséges tehát, hogy oly anyag is álljon rendelkezésünkre, mely ezt a kettőt helyettesíti, hogy rendes szedést *lehető időkimélessel* előállíthassunk.

Szaporítani kellene a kizáróanyagot, még pedig cicerónál az ötpontos, vagyis garmond félnégyzet szélességű kizárással (a 3. és 4. példánál legnagyobb részben ezekre lett volna szükség), garmondnál a négyponos vagyis petit félnégyzettel, petítnél pedig a slisz kellene három pontra, vagyis nonpareille félnégyzet vastagságúra változtatni. Garmond és cicerónál azonban megtartandónak véljük a sliszeket, mert vannak esetek, a midőn már előre látjuk, hogy ilyenre — kikerülhetlen esetekben — a mikor okvetlen össze kell szorítanunk a szedést, mikor sorokat kell behoznunk stb. szükségünk lesz.

De sohase azért, hogy — mint sok nyomdában dívik — végig sliszszel szedjenek.

Nem egyszer hallottuk már azt az utasítást kiadni, hogy ezt a munkát — azért, hogy szép legyen (?) — sliszszel kell szedni. Értjük ezt egészen keskeny betűknél; de mi értelme van ennek a rendes vágású gömbölyű szövegbetűknél? A szavakat el kell egymástól választani, tehát erre kell törekedni és sohasem arra, hogy azok minél közelebb álljanak egymáshoz. Sőt mi inkább a kihajtást, mint a sor összehúzását ajánljuk, természetesen mindig csak a megengedhető módon. Nem vagyunk azonban barátja annak, hogy a pont után több hézagot tegyünk, mint más szó közé, bár így látjuk a legelőkelőbb külföldi szaklapokban is. Nézetünk szerint a pont eléggé jelzi a maga jelentőségét. A többi írásjel — a mint azokat általánosan használják — az esztétika követelményeinek teljesen megfelel. Azért mondjuk, hogy az esztétika követelményeinek, mert észszerűen helytelennek tűnik a pontot és vesszőt a betűhöz tapasztani, míg a pontosvessző, kettőspont, kérdőjelnél egy kis hézagot hagyunk; de mert a három utóbb említett írásjel képe tele van, tényleg szükséges, hogy azok kissé távolabb álljanak a betűtől.

Emez érvelés mellett az sem áll talán utolsó helyen, hogy a pont, kettőspont, pontosvessző, felkiáltójel és kérdőjel quasi külön szavakat képeznek, a mennyiben ezek előtt nagyobb szünetet tartunk az olvasásban és így külön szónak jelentőségét kapják. (Tessék csak megkísérteni!) Hogy mennyit tegyünk a hézagot kívánó pontozás elé, ezt a kérdést már nem igen kell bolygatni, a mennyiben újabban már ily hézaggal is öntenek pontokat. Ez igen helyes és idős újítás; már most csak arra kell az öntődéket szorítani, hogy *minden új betűfajnál* az összes írásjeleket (kérdőjel, felkiáltójel stb.) így öntsék, a melyeknél a matriczákat mindjárt úgy lehet készíteni, épp úgy, mint a régebbi betűfajoknál is, a melyeknél ne sajnáljanak három-négy új matriczát készíttetni. Helyes és célszerű lenne ez azért, mert ezzel — tekintve, hogy azt az egyponos spázciumot, melyet ezek előtt adni szabad, keresgélni kell és ha éppen görbét kapunk újért kell nyulnunk — időt és talán két-három betűt is nyerünk.

Heller Ignác.

(Folytatása következik.)

Pozsony városa nyomdásztörténeti multjából.

Egy öreg szaktársunk jóvoltából, ki szives volt nekünk rendelkezésre bocsátani az általa gyűjtött és kegyelettel őrzött régi, a 48-as korból és részben annak előtte való időből származó nyomtatványokat, abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy olvasóinknak ezuttal oly tényről adhatunk hírt, mely 1840-ben adta magát elő Pozsonyban, a régi magyar közélet e fontos góczpontján, hol tudvalevőleg a nyomdászat is a viszonyokhoz képest mindig a fejlettség elég magas színvonalán állott.

Az 1840-ik esztendőben ugyanis megtörtént, mint az előbbi századokban is, hogy a német nyomdászok és velök együtt a többi művelt nemzetek szaktársai nagy fényvel megülték a könyvnyomtatás föltalálásának négyszázados emlékét; nagy Németország viszhangozott a Gutenberget és találmányát dicsőítő himnuszoktól.

Megtörtént tehát, hogy a pozsonyi szaktársak közül is két előkelő nyomda, a Schmid- és a Belnay-féle intézetek személyzete megragadta az alkalmat és egy igen lelkes hangon tartott német nyelvű versben adott kifejezést jubiláris örömének. Ez aktust, melynek megtörténtéről eddig tudomásunk nem volt, megörökíti egy folio-alakú díszlap, melyen az ünnepi versen kívül a két nyomda személyzete névszerint van felsorolva, valamennyi résztvevő származási helyének kitevésével; a nevek hármásával-négyesével hosszúkas tojásdadalakú lénia-körökben vannak foglalva, mely körök a verset koszorú-formában fonják körül. Az egész munka nagyfokú technikai ügyességről és jó izlésről tanuskodik. A díszlap szövege eredeti német nyelven ekkép hangzik:

Lebehoch!

Dargebracht dem Erfinder der Buchdruckerkunst bei der Feier des vierten Säcularfestes von den Mitgliedern der Buchdruckerei, Schriftgiesserei und Lithographie des Anton Edlen v. Schmid und den Mitgliedern der Buchdruckerei der Belnay'schen Erben am 28. Juni 1840 in Pressburg.

Stolz schwingt der Adel seine Fahnen
Stolz auf die Thaten seiner Ahnen,
Und Alles doch, was sie vollbracht,
Bedeckt nun längst des Orabes Nacht!
Stolz sind die kampfgewährten Krieger
Auf ihre Helden, ihre Sieger,
Und hat auch längst des Todes Schwert
Sie selbst und ihren Ruhm verzehrt,
Die Enkel segnen ihr Gedächtniss
Als liebgewordenes Vermächtniss!
So wir, des alten Meisters Söhne,
Der eine Kunst in's Leben rief,
Die, wie das Hohe stets und Schöne,
Gewaltsam in das Weltrad griff;
Wir feiern heut' mit frommer Weihe,
Ein Jubelfest der deutschen Treue! — —
Das Wissen war in Nacht begeben,
Vermodert alle Himmelsgaben;
Die rohe Kraft nur für und für
Des Volkes blutig Kampfanier,
Und Recht und Unrecht, Krieg und Frieden,
Ward nur durch sie allein entschieden;
Nacht hier und dort und überall,
Durchbebt nie ein Sonnenstrahl
Den dichtgedrängten Menschenschwarm,
An Kraft so reich, an Wissen arm. — —
Da brach ein ernst bedachter Mann,
Hanns Gutenberg, der Welt die Bahn,
Auf der sie rastlos fortgeschritten!
Sich Geistesfreiheit kühn erstritten!
Drum Freunde hoch das Glas erhaben
Und bringt ein dreimal Lebehoch!
Ist seine Asche gleich zerstoeben,
Sein Geist, sein Werk lebt ewig doch! |

A két nyomda személyzete következő egyénekből állott, a mint ezt a már megírt emléklapból megtudjuk, szintén az eredeti szerint közölve a neveket:

Kaliwoda Joseph, aus Brünn, Factor der Anton Edlen von Schmid'schen Buchdruckerei. *Deville Johann*, aus Temesvár, Factor der Belnay'schen Buchdruckerei. *Bierbauer Michael*, aus Stuhlweissenburg, Schriftgiesser-Factor. *Baudisch Anton*, aus Prag. *Bendiener Caspar*, aus Pressburg. *Ceray Johann Bapt.*, aus Agram. *Dalnady Michael*, aus Pest. *Deutsch Adolph*, aus Pressburg. *Dicks Heinrich*, aus Erfurt. *Dill Michael*, aus Pressburg. *Fischer Ferd.*, aus Donaueschingen. *Goldscheider Heinrich*, aus Pressburg. *Grenzhof Joseph*, aus Wien. *Gärtner Anton*, aus Leitmeritz. *Hartmann Eduard*, aus Königsberg. *Hergesell Georg*, aus Pressburg. *Jost Jakob*, aus Caub, Lithograph. *Gleitsmann Carl*, aus Klein-Zschocher. *Mitschka Jakob*, aus Slatnig. *Raffenzeder G.*, aus Czegléd. *Hermann Heindr.*, aus Frankfurt a. M. *Hórák Egydius*, aus Gran. *Kappenstein Ferdinand*, aus Ofen. *Kilgk Jakob*, aus Ragendorf. *Kilianowitsch Franz*, aus Ofen. *Király Michael*, aus Pest. *Litzenmayer Franz*, aus Pressburg. *Slámá Franz*, aus Oedenburg. *Thalhammer Paul*, aus Salzburg. *Thomas Hermann*, aus Hallein. *Tschümmer Anton*, aus Wien. *Tyrakowski Valentin*, aus Krakau. *Woelffel Daniel*, aus Strassburg.

Hogy ez az emléklap német nyelven volt fogalmazva, azt érthetővé teszi ama körülmény, hogy az alíroítottak közül több mint fele külföldi volt, s a benszüllöttek derék pozsonyi létükre inkább beszélték a germán idiomaot.*

Némi ránk maradt tradíció szerint a budapesti nyomdászok is szándékolták 1840-ben művészetünk örömmünnepét megülni, azonban az abban az időben a lelkek üdvéről atyáskodóan gondoskodó budai helytartótanács nem találta a közjóra nézve helyesnek annak megtartását s így füstbe ment a szép terv. Húsz évvel később, 1860-ban, azután helyrehozták a fővárosi szaktársak — a politikai fejlemények szabadabb fuvalma alatt — az 1840-ben elmulasztottat és egy Visegrád festői romjaihoz való kitiinően sikerült dunai kirándulással adóztak Gutenberg emlékének.

Ez emlékezetes kiránduláson, mely — mellesleg mondva — az első lökést adta a szaktársak közti összetartozandóság érzetének föleszmélésére, — körülbelül háromszáz személy vett részt, köztük több író és egyéb kapacitás, mint például *Pákh Albert*, *Weisskircher Károly* (a Pester Lloyd szerkesztője), *Remellay Gusztáv* és *Egressy Gábor*, nagynevű színművésznök, ki az ünneplő közönséget Garay örökszép Kont vitézének elszavalásával vilányozta fel.

Ez alkalommal került kiosztásra a kirándulók közt néhai *Szabó József* jeles szaktörténeti írónk kis munkája is »A könyvnyomdászat története Magyarországon. 1860. Emléklül ügyfeleiknek nyújtják ifj. Emich Gusztáv és Szabó József nyomdászok«. Emelte e munka érdekességét ama körülmény, hogy annak szövegét a kirándulás előtt való napon könyvnyomtató-segédde avatott ifj. *Emich Gusztáv*, az Athenaeum-intézet jelenlegi érdemes igazgatója szedte.

Werfer Károly, fővárosi nyomdatulajdonos végre e szép ünnepet egy csinos litográfiai emléklapon örökítette meg, mely munka a nagyközönség részéről is igen kedvező fogadtatásra talált.

Szóval, a budapesti szaktársak is dokumentálni akarták a nagy nyomdász-családhoz való tartozóságukat a mi teljesen sikerült is nekik.

Faragó.

* Az aláírottak közül az első helyen előforduló *Kaliwoda József*, később a budapesti Landerer és Heckenast nyomdának volt több évig faktora, mignem azt 1846-ban a második helyen említett *Deville János* váltotta fel e tiszttségében, kit viszont mintfaktor *Träger Endre*, jelenleg a m. kir. Egyetemi nyomda nyugdíjba vonult igazgatója követett.

A Typograph-szedőgép.

Felolvasta szerző a Szakkör 1898. január 23-án tartott havi ülésén.

Nem esetleges érdek, hanem a szaktársak iránt érzett vonzalmam vezetett engemet akkor, midőn rászántam magam arra, hogy a Szakkörben felolvasást tartsak a Typograph-szedőgépről. A mint nekem is izelítőt adnak más felolvasó urak, úgy én is viszonzni kívánom azt azzal, hogy kötelességemnek tartom szerény képességeimmel a Szakkört nemes céljai elérésében támogatni és a magyar nyomdászok szakismeretét, ha csak egy morzsányival is, tökéletesíteni.

Azt hiszem, már aktualitásánál fogva is érdekel minden nyomdászt a szedőgépek ügye; de még inkább azért, mert nemsokára bekövetkezik az az idő, mikor minden intelligens nyomdásztól megkövetelik a szedőgépek ismeretét.

Előrebocsátom, hogy tartózkodom annak bővebb firtatásától, vajjon a szedőgép eddigelé mennyire válik be a gyakorlatban, mivel ahhoz még hosszabb tanulmányozási idő szükséges. Ez most már úgyis csak leginkább gyárosaink meg technikusaink leleményességétől és némileg a lokális viszonyoktól függ. De igyekszem a gép működéséről, hibáiról, előnyeiről lehetőleg teljes képet nyújtani, már a mennyire ez szavakban és a fölolvadás szűk keretében lehetséges.

A Typograph-szedőgépet James Raphael Rogers Brooklynból és Eugene Frederik Bright Clevelandból találta fel. Ez utóbbi felügyelete alatt rendezték be a berlini szedőgépgyárat is, ki jelenleg a londoni testvérgyár igazgatója. Daczára Bright úr jelenlegi nagyobb-mérvű szerepkörének, a gép tulajdonképeni feltalálója mégis Rogers, ki azelőtt iskolaigazgató volt Lorainban, Ohio-államban. A gép alapeszméje tőle származik; de mert nem birt annyi technikai képzettséggel, mely egy ily gép megteremtéséhez okvetlenül szükséges, Bright-hez fordult, ki akkoriban egy clevelandi gyár műszaki vezetője volt. Ketten ezután hozzáfogtak a munkához, mely hat évi találgatás után meg is termette gyümölcsét. Szabadalmukat igen búsás összegért eladták a berlini Loewe-féle gyárnak, mely később *Typograph-szedőgépgyár részvénytársasággá* alakult. (Mellesleg megjegyzem, hogy a szedőgépgyárnak, mely egyszersmind iskola is, úgy az üzletvezetője, mint gépterembeli faktora tanult nyomdászok.)

A gyárnak akkor még Amerikában hosszabb ideig tartó pörlekedései voltak a Linotype nevű soröntőgépet gyártó társasággal, a mi nagyban akadályozta a gép terjesztését az Egyesült-Államokban. Az ügy végre oda fejlődött, hogy a Linotype-társaság megvette a Typograph szabadalmát az Egyesült-Államokra nézve 450.000 dollárért (a mi pénzünk szerint körülbelül egymillió forint) s ezzel a Typograph-soröntőgép szereplése az Egyesült-Államokban megszűnt. De ezen ismét kifogott a Typograph-társaság. Szabadalmat vett egy stanczoló (vájoló) gépre. Tehát most már nem soröntő, hanem vájoló. Ez a gép is épp olyan, mint a Typograph, csak a rézmatriczák helyett kifelé domborodó aczélstanczok vannak, melyek egy körülbelül négyponth vastagságú ólomdarabbá nyomódnak. E gépek igen elterjedtek, főleg német lapoknál.

Canadában azonban sokkal kedveltebb a Typograph-soröntőgép. Ott go napilapnál alkalmazzák. Igaz, hogy a Linotype itt is lábrakapott a nagyobb nyomdákban, a hol a befektetési tőke szerepet nem játszik, míg a Typograph a kisebb nyomdákban van alkalmazva, sok esetben kézi erő felhasználásával. De állítólag még így is hasznos segédgépe a nyomdásznak. Volt alkalmam Berlinben egynehány elismerő-levelet olvasni, melyek a gép jóságáról tesznek tanuságot.

Ebben a pár sorban ismertetem a gép feltalálót és más, egyéb erre vonatkozó dolgokat; most áttérek a dolog lényegesebb oldalára, a gép szerkezetének és működésének ismertetésére.

A gépen három főrészt különböztetünk meg:

1. Az erős szerkezetű négyszögletes állványt, melynek belsejében a mechanikai szerkezetnek egy része működik.

2. Az alsó, négyszögletű részszel egy vízszintes tengelyvel összekötött mozgatható, pávafarkszerű kosarat, melyen a billentyűdeszka és a matriczák vannak.

3. Az olvasztó-palaczkot, mely szivattyúval és fecskendővel van ellátva és 25 kilo ólmot fogad magába.

Legfontosabb és legsajátosabb része a gépnek az úgynevezett kosár. Alakja szedés közben félig hátra dőlt rombus. Ennek alsó részén van a billentyű-deszka, melynek billentyűi sodronyokkal vannak összekötve, melyek a rombus felső háromszögében felaggatott matriczakkal érintkeznek. A felső háromszögből a sodronyok a rombus alsó csúcsával csavarokkal vannak összekapcsolva és ott párhuzamosan egymás mellé sorakoznak. A vezető-sodronyok felső végeire vannak a matriczák aggatva. A betűmatriczák a legtartósabb rézpálczikákba vannak vésve; ezeknek a felső részük aczélból van. Minden betűből annyi van, a mennyi a szedés szélességének megfelel.

A billentyű-deszkán a magyar ábécének go betűje van elhelyezve. Kis, nyolcszögletes, a kis betűk fekete-tére, ellenben a nagy (verzális) betűk fehérre festett famasszából készült anyagra vannak festve. A kosáron 161 aczél-sodrony van. Minden matriczának megvan a saját csúsztató- és közlősodronya, csak a 161-ik sodrony-nak nincsen párja, a mennyiben erre kell felaggatni a kézi, vagyis beakasztó matriczákat. A kizárógyűrűk a kosár alatt, a sorgyújtótól jobbra egy négyszögletű tengelyecskén nyugszanak. E gyűrűknek eredeti helyzetükben két negyedpetit tértző a szélességük, míg szükség esetén négy-öt tértzőnyire tágulnak.

Maga a szedés és az öntés következőkép történik. A gépkezelő (koperator) a gépnek körülbelül a középső része elé áll, leolvassza egy sorra elegendő szöveget, mely után azt a billentyűkön — úgy, mint az ismeretes írógépeken — lebillentyűzi. A billentyűkre rövid, kemény ütést kell mérni, hogy a matriczák nehéz súlya ezáltal némileg ellensúlyoztassék a leesésben. A matriczák a sorgyújtóba csúsznak és sorakoznak egymás mellé és képezik a sort. Minden szó után egy gyűrűt üt le, mely a gép működése közben kizárja a sort. Tehát a sor leszedése után megnyom egy, a kosáron elhelyezett aczélrugóval ellátott emeltyűt, a mi által a gép kereke bekapcsolódik a villanyos motor kerekébe, egyszersmind a sor végét is lezárja egy zászlócska.

Ekkor mozgásba jön a gép, melynek legelső teendője a kónikus gyűrűk előre, vagyis a mindig vastagodó oldalára fordulása, mindaddig, míg a sor teljesen kizárva nincs, vagyis míg a matriczák ellenállásra nem találnak. Ezután fölemelkedik a matricza-egyengető, mely azokat lefelé húzza, hogy egyenlő magasságban álljanak. Ekkor egyidejűleg emelkedik az öntőforma, melynek egyszersmind az is hivatása, hogy a matriczákat a hátsó vasfalhoz szorítsa. Végre jön az öntőpalaczk, mely belefekszik az öntőforma nyílásába és a palaczkban elhelyezett szivattyú ekkor belefecskenéz egy sorra elegendő ölmot a betétbe, mely az öntőformába van beillesztve. A betét adja meg a sornak pontos szélességét, mely a legfinomabb angol aczélból egy ezredmilliméterre van egy darabból csiszolva. Az öntőpalaczk visszamegy, utána az öntőforma, melyben a sor- és a matricza-egyengető van. A kizárógyűrűk visszafognak eredeti helyzetükbe és a sornak hátulról való lezárására szolgáló zászlócska is felszabadítja a matriczákat. Miután az öntőforma a sornal visszahelyezkedett, felülről egy sorkitászító kidobja a sort egy késen keresztül, mely azt mind a két oldalán meggyalulja. A sorok rendben egymás után sorakozva egy, a gép elő részén elhelyezett hajóra esnek. Ezek után a kezelő a kosarat felbillenti és a matriczák a kizáró-gyűrűkkel együtt visszacsúsznak helyeikre. A mennyiben tehát minden matriczának külön sodronya van, az úgynevezett físs hibák teljesen ki vannak zárva.

A sor szedése 15—20 másodpercet, az öntés két-három másodpercet és az osztás két másodpercet igényel. Az előállítható sorok mennyisége különben a kezelő ügyességétől függ.

A berlini gyárban kiképzett kezelők átlag a következő eredményeket érték el a gépszedés mennyiségét illetőleg:

Tanulási idejük

2. hetében óránként 2000 betűt szedtek,
3. » » 2800 » »
4. » » 3500 » »
5. » » 4300 » »
6. » » 4800 » »

Kiváló képességű tanulók 8000 betűre is felvitték. Teljesen kiképzett kezelő óránként 5000 betű korrigált szedést állíthat elő, ebből legfeljebb 500-at vonva le az esetleges üzemzavarok elhárítására. Láthatjuk tehát, hogy mennyiség tekintetében a Typograph nagyon is megállja a sarat. Igen természetes, ha a kezelőnek egyedül kell a gépen minden dolgot végezni: szedni, a sorokat és a gépet takarítani s nincs valami segítség, úgy nem sokra megy a szedésben. Azonban egy segítség megfelel azután négy-öt, sőt nyolcz gépnek is. A sorok tisztogatása alatt értem a közzéesett legyalult ólomdarabokat és az esetleges spiszeket, a melyek a matriczák, munkaközbeni tisztátalansága által következnek be.

A gépen ritkított (durchschiszolt) szedést is lehet készíteni, még pedig ha petit ritkított szedést kívánnak, úgy petit matriczákat szedünk garmond betéttel. Így az öntés alkalomával a sornak felső és alsó részére egy-egy nyolczadpétitvel több ólom jut. Sőt szedhetünk petitet ciceróra is. Tehát a tézrők teljesen fölösle-

sek. Ha azonban nincs meg a megfelelő betétünk, tehát ha például borgisz ritkított szedés kell és nincs meg az 5 $\frac{1}{2}$ tézrőnyi betétünk, úgy egyszerűen szedünk a borgisz betétbe és ha kiszedtünk egy bizonyos mennyiséget, minden sor után egy tézrőt teszünk, a mi szintén gyorsabban megy, mint a szekrényből szedett soroknál, mert ezek össze nem dülnek.

A Typographon legelőnyösebb regényeket, vagy egyéb tömörszedésű műveket és lapokat szedni, azaz oly munkákat, melyekben kurziv vagy más idegen fajú betűk nélkülözhetők. Azonban egyes szavakat, sőt sorokat is ritkíthatunk spácziuumokkal.

Azonban, ha mégis követelnék a kurzivot, az sem jelentene teljes megszorítást, mert ezen is segíthetünk beakasztó kurziv matriczák megrendelésével. A kitüntetendő szót ekkor leszedjük a beakasztó-matriczák szekrényéből és ráakasztjuk a 161-ik aczélszárnyra. Ezek pontosan illeszkednek a föbbi felakasztott matriczákhoz. Az osztásnál megint kézzel vesszük le a matriczákat és visszateszük a szekrénybe.

A verzál Ó, Ú, Ü, Í, Ö, Ü, Y, Q, Ä, kurrent ā, x, w, q, kiszorultak a billentyűdeszkáról. De megvannak azért a kézi matriczákban. Ez utóbbiak különben oly betűk, melyek sokszor egy hónapig nem kellene, de legrosszabb esetben is naponta átlag csak háromszor-négyszer. Ez tehát számbavehető kifogás nem lehet.

Beakasztó matriczákban vannak még a géppel velejáró szekrényben: *, §, [, ' (hiányjel), fölfelé álló vessző ('), kereszt és törtszámok. A kurrent hosszú betűk szükség esetén úgy is rendelkezők, hogy rajta legyenek a kosáron.

A gép üzemen tartásához szükséges naponta hét órai munkaidő mellett (hét órát mondok, mert két órát a gép tisztántartására kell fordítani).

1. Gépenként 3—4 köbméter gáz az ólom olvasztásához 25—30 kr.

2. Villamos erő a gép hajtásához, egy órára négy ampére-t számítva, 50, illetőleg 62 krajczárba kerül naponta.

Ha egy nagyobb nyomdának 10—12 szedőgépe van, úgy bizonyára legjobb egy ezeknek megfelelő erejű gázmotor felállítása, a mi csaknem félannyiba kerül, mint a villamos üzem.

A szedőgéphez szükségeltető ólomanyag lágy. Sőt még a tömöntéshez is keményebb anyagot használnak. Ezt egyrészt a gép így követeli és másrészt takarékosági szempontból is jobb. A vegyítés a következő:

78 százalék ólom
12 » antimonium és
10 » cinn.

A kezeléshez elég egy ember, a kinek nem éppen nyomdásznak, de okvetlenül intelligensnek, az ortografiában jártasnak és nyugodt temperamentumnak kell lennie. Ez a gépszédést pár hét alatt megtanulhatja, sőt idővel kisebbszerű esetleges javításokat is végezhet rajta.

Csekélységem már abban a szerencsében részesült, hogy egy tanítványt mondhatok a magaménak, ki körülbelül öt hetet töltött mellettem a szedőgépénél, a ki el is sajátította a gépszédést és a gépszerkezet ismeretét,

de a tökéletességhez még hosszabb gyakorlatra van szüksége.

Berlinben létemkor egy délamerikai rajzoló is tanulmányozta a gépet. Ez az uri ember egy szót sem értett németül, csak spanyolul és francziául beszélt volna, ha az Isten a beszélő- és hallóképességétől meg nem fosztja. Spanyol barátom ugyanis siketnéma volt. Siketnémául rágták a fejébe a gépszedés tudományát is és mégis hamarabb vizsgázott, mint akármelyik hősködő német sógor.

Volt még egy angol tanulóársam is Londonból, a ki szintén nem értett németül. De ez már könnyebben boldogult, mert mindig volt mellette egy-egy angol, a ki megmagyarázta neki a gépszedés csinját-binját.

E tényeket azért soroltam fel, hogy bebizonyítsam, mikép a gépszedés megtanulásához nem kell semmiféle gépészti vagy másféle tudomány, hanem csak intelligenciával párosuló higgadság és erős akarat.

Mint minden új gépnek, úgy ennek is vannak néha akaratoskodó pillanatai; de ezen uralkodhatik a higgadság. Kellő körültekintéssel és megfontolással keresve a hibát, ha rátaláltunk, azt megcsináljuk és folytatjuk a munkát. Tapasztalatlanabb gépszedőnél legkülönösebben a sorok öntésénél lehetnek fennakadások. A fennakadás leginkább abban kulminál, hogy a gépszedő nem tudja kellőképpen az ólmot kezelni, tehát vagy melegen vagy hidegen önt, a mi által nemcsak üres sorokat önt a gép, hanem a betű is olyan, mintha régi vagy kopottas lenne. Tehát, ha az ólmot nem tudjuk egyenlő temperamentumban tartani, úgy órákat tölthetünk naponta kinlódással és mindannak daczára eredmény nélkül. És ezt nem lehet másképp megtanulni, mint csak tapasztalás által.

A Typograph-szedőgép ára Budapestre szállítva matriczákkal (a beakasztó matriczákat is beleértve) egy meghatározott szélességű betéttel és kéziratartóval 3500 frt — kr.
egy második szedőszerkezet matriczákkal 700 » — »
egy betét 40 » — »
egy minimum matricza körülbelül 750 darab (kézi matriczákkal együtt) 75 » — »
egy matricza darabja — » 20 »

A mi a gépet illeti, úgy arról pro és contra eleget irtak. Én — mint már fentebb is említém — nem akarok egyik pártnak sem védelmére kelni, csupán csak szerény tapasztalataimat és nézeteimet nyilvánítom.

Ugyanis főnökeim szívessége folytán hat hetet töltöttem a gépszedés és gépismeret elsajátítása végett Berlinben. Teoreticze foglalkoztam már azelőtt is a szedőgéppel és így csak örvendtem annak, hogy a gyakorlatban is megismerkedhetem az évek óta kísértő mumussal.

Az első pillanatra a gép egyszerűsége nagyon meglepett, mert egészen mást vártam. Az ember előtt ott áll a gép a maga egyszerűségében és egy kis beható kutatás után az összekötő részekkel nagyjában tisztában vagyunk. Magyarajkú szaktársainknak csak az okoz némi nehézséget, hogy a 756 alkatrészből álló géprész-elnevezéseket németül kell megtanulnia, a hozzá való utasítással együtt. Elhoztam magammal ezt is, és látni

fogják, hogy az egész eljárás, melyet a gép körül követni kell, nem valami boszorkányságból áll.

A legtöbb figyelmet és nyugodt temperamentumot csak a gépkezelés és — mint már említém — az ólom egyenlő hőfokban tartása igényli. A gép alkatrészei oly finomak, hogy azoknak a legkisebb piszok vagy por is megárthat és azért a naponkint elvégzendő tisztításnak nagyon lelkiismeretesen kell történnie. Figyelemmel kell kísérni a gép járását, utána kell nézni mindama csavaroknak, melyeknek működése a leggyakoribb, hogy nem-e lazultak meg, avagy nem-e nagyon szorosak. Ha a gépet lelkiismeretesen kezelik, úgy munkaközben nem történhetik semmi nagyobb fennakadás, míg ha felületesen bánunk el vele, vagy nem tisztítjuk kellően, úgy abból egyes részek idő előtt kikopnak és a munkában való előhaladás nap-nap után csökken.

Az összes alkotórészek hajszálnyi pontosságát, valamint forgásának helyességét megbírálni, ahhoz gyakorlott szem és kellő nyugodtság szükséges. Előforduló csekélyebb hibáknál okvetlenül kívánatos, hogy a gépen dolgozó szedő vagy kezelő hidegvérű legyen és kutató elméje rögtön megkeresse, hogy a gép működése mely ponton akadt fönn. Bármennyire is elsajátította legyen valaki a gép ismeretét, ott, hol esetleg több gép van működésben, okvetlen szükséges egy olyan szakember alkalmazása, ki mechanikus legyen, hogy az esetleges kikopott vagy surlódó alkatrészt kisimítsa, mert ez már nem a kezelő dolga. Míg egyes rész kicserélését, ha eltörtött, a gépszedő is megcselekedheti.

A mi a szedés elsajátítását illeti, ismétlem, hogy mindazok, kik a szekrénynél nyugodtan és legfőképpen hiba nélkül szednek, a gépszedést gyorsan elsajátíthatják és hasznavehetőkké lehetnek. A korrekt szedés annál is inkább megkívánató, mivel minden előforduló legcsekélyebb hibáért a sort újra kell szedni, a mi ugyan körülbelül olyan gyorsan megy, mint az árral való korrigálás. Sok hibánál azonban már inkább több kárt tesz a szedő a nyomdának, mint hasznot.

A szedés gyorsaságára nézve megjegyezhetem, hogy az első hónapokban Berlinből visszatértem után próbakép szedtünk tanítványommal 18 ciceróra petitet idő ellen. Néhány órai kísérletezés után 15 másodperc alatt szedtünk egy-egy sort. Most, ha valaki legalább is egy évig a szedőgép mellett dolgozik, egész bátran szed óránként 18 ciceróra 180—200 sort, mi a kézi szedés négyszeresének felelne meg. De hát ehhez szívós természet és kitartás is kell, a mivel pedig nem mindenki rendelkezik.

Ha a szedőgép nem pótolná a négyszeresét a kézi szedésnek, akkor a gyakorlatban nem lenne úgy sem értelme, mert nem fizetné ki magát a befektetett tőke. Tehát attól függ nálunk a gép jövője, hogy adandó alkalommal hivatalosan reprodukálva legyen a kívánt eredmény.

A gép most még nem egészen tökéletes és néhány év elmúlik, míg az teljesen megfelelő lesz; de azért kár lenne, ha most teljesen félre tennők, mert a nyomdász csak gyakorlatban mutathat rá ama hibákra, melyek módosítandók. A gépek elterjedése hivatva lesz olcsóbbá tenni a betűket, mert az öntődéknek repro-

dukciói nem fogynának oly mérvben, mint kellene, és ezen majd úgy fognak segíteni, hogy olcsóbbá teszik az árát a betűknek, mi csak ismét előmozdítja az olcsóbb beszerzési forrást és ez által előidézzi a megrendelőnek a munka olcsóbbá tételét; ezzel azután elérjük, hogy a nyomtatási kedv nagyobb mérvet fog ölteni, mint eddig.

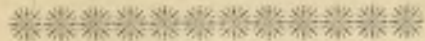
Bizonyos rázkódtatást el kell azért viselnünk. De hát más iparágnál is előfordultak esetek, midőn a kézi erőt géppel pótolták és azért amaz iparágak művelői mégis boldogultak. Legfeljebb az egyes intézetek a tanoncok számát fogják csökkenteni, mert ezek a gépeknél úgy is feleslegesek lesznek és évek múlva kiheverhetjük a rázkódtatást.

Megnyugtatósal szolgáljon az nekünk, nyomdászoknak, hogy előreláthatólag első sorban is szedőket fognak a gépen kiképezni és ha mi azt komolyan megtanuljuk és helyt állunk magunkért, úgy nem kell félnünk, hogy más idegen elemekkel fogunk szaporodni.

Legfőbb igyekezetünk abban összpontosuljon, hogy szakmánk terén képezzük ki magunkat tökéletesen. És ha ezt megtettük, úgy bátran várhatjuk a félelmes mumus bevonulását, mely hűség, de mégis hideg gép és az életet az embernek kell beleönteni észszel és józan szakképzettséggel.

E két tulajdonsággal felfegyverkezve, nem kell félnünk a szedőgépektől!

Popper Dezső.

A »sajtóhibák« szerzőjének jubileuma.

A Szakkör régibb tagjai mindjárt eltalálják, hogy itt *Gelléri Mihályról*, a nagy sajtóhiba-gyűjtőről lesz szó, a ki az Úr különös kegyéből és a maga emberségéből megérte azt, hogy már 25 év óta gyártja a sajtóhibákat en gros et en detail.

Mert 1873. február 11-én állítottak be a kis Gelléri Miskával a Bába testvérek nyomdájába, azzal a szándékkal, hogy ottan belőle tisztas betűrakólegényt faragjanak. Gelléri Miska barátunk tehát életében már másodszer került bábák gondozása alá, de innen is nemsokára kiszabadult, mert első princípálisai nem tudták megvárni, míg a kis Miskából nagy Mihály lesz: elővették a kulcsot és becsukták a boltot. E krach után a Miska gyerek a Burger-nyomdába került és itt folytatta »tigriskedésének« (értsd: tanulóskodásának) hátralevő idejét, egészen 1877. áprilisig, a mikor ő is elérte célját és felszabadult.

Azután nemsokára végkép hátat fordít szülőhazájának és feljön Budapestre, a hol első ízben a Schlesinger-nyomdában, majd a Weizmann Testvérek, Légrády Testvérek, Károlyi, Morvai és Mérei nyomdában foglalatzkodott, míg végre 1881-ben bejutott a Részvény-nyomdába, a hol eleinte mint szedő, majd mint korrektor és revizor működött. Itt maradt mindaddig, míg

meg nem ismerte mostani társát: *Székely Zsigmondot*, a kivel aztán megalapították a *Gelléri és Székely* nyomda-céget.

Csakhogy ezek még mind nem érdemesítették volna Gelléri Mihályt arra, hogy most itt, e lap hasábjain emlékezzünk meg az ő huszonöt éves pályafutásáról, ha ki nem lép a nagy nyilvánosság piacára. De ő valóságos skálát tett meg a Szakkör létráján és megmászott azon majd minden fokot, csakhogy a köznek hasznára legyen. Volt a Körnek tagja, választmányi tagja, leltárosa, titkára, alelnöke, most tiszteletbeli tagja és több éven át szerkesztette a *Magyar Nyomdászok Évkönyvét*. Valóságos kolduló dervise és igazi *Kiliánja* volt ő a Szakkörnek. Senki úgy nem tudta a potya-

munkák dörgését, mint ő; senki úgy nem értett az ingyenes vagy mérsékelt árú helyiségek és jegyek megszerzéséhez, mint Gelléri Mihály. Ha valami kényes dolgot kellett elintézni, akkor az egész választmány, mintegy parancs-szóra, Gelléri felé fordult, mintha azt akarnák neki mondani:

Kilian, geh' du voran,
Du hast die grossen Stiefel an . . .

Azóta annak a nagy csizmának nincs rendes gazdája, mert hol az egyik, hol a másik húzza fel. És daczára, hogy a csizma mindenki lábára nagy, mégis mindenkinek szorítja a tyúkszemét.

Gelléri Mihálynak még az is nagy érdeme, hogy e sorok írójának duplán elődje volt. Elődje volt mint titkár és mint az Évkönyvnek szerkesztője, tehát két pár olyan bő csizmát hagyott rám, a melyekbe én már messziről beleugorhatok és mégis tyúkszemfájást érek azokban. (No, de remélem, hogy a márciusi közgyűlés lehúzza rólam ezt a csizmát és átadja az utódoknak!)

Engedje meg t. barátom, hogy ezt a sor minuszt idebiggyesztettem; de én még nem fejeztem be az ő biográfiáját! Sokat, nagyon sokat szerettem volna róla írni; de hát a 25 esztendő még nem arra való, hogy most mintegy lezárjam az útját.

Például arról is lehetne még írni, hogy hosszabb ideig választmányi és szerkesztőbizottsági tagja volt az anyaegetnek és jegyzője a holdogult *Összhang* daloskörnek stb. stb. Lehetne azonkívül még sok másról is okosan, komolyan írni.

De hát arra várjunk még vagy 25 esztendőt, akkor vegyük majd elő az elégikus hangot.

Akkor, nem bánom, sorolja fel az érdemeit egy másik utódja, a ki ne a potyahivalatát, hanem a vagyont és nevét örökölje. Különbön ebből folyólag még megemlíthetem azt is, hogy a sok szép és jó tulajdonsága mellett volna még egy igen nagy hibája is, a melyet azonban sem nyíltan, sem zárójel között nem hozok a nyilvánosságra; de a ki *nagyon* kíváncsi reá, az kérdezze meg a jubiléumnak a titkárságban elődjét: *Gelberger Mihályt*, ő majd elmondja azt bármiknek is — négy szem között.

Gelléri Mihály.

Most pedig engedjék meg e lapok olvasói és a Szakkör tagjai, hogy mindnyájok nevében gratulálhassak a jubilánsnak, a ki talán csak e sorokból tudja majd meg, hogy már neki is jubilálni kellett volna és hogy e miatt lejobb szállt az ágiója a hölgyek körében. (Az arcképe ugyan az ellenkezőről tesz bizonyosságot!)

Ne vegyék tehát rossz néven, hogy a sok, komoly szakcikk közé becsúszattuk ezt a kis biográfiát, hisz, ha valaki, úgy Gelléri Kilián Mihály az, a ki megérdemelte ezt a huszonötöt. *Tichy Ákos.*

KÉRDÉSEK ÉS FELELETEK.

E rovatban bárki tehet röviden fogalmazott közérdekű szakkérdéseket, a melyre a feleletet mindig a következő számban, ugyanaz alatt a szám alatt adjuk, a mely szám alatt a kérdést tették. De nemcsak kérdéseknek, hanem az azokra vonatkozó feleleteknek is szívesen adunk helyet.

Kérdések.

4. Mikor helyes és megengedhető a kimutatásokat oszloposan (lénia nélkül) és mikor kell okvetlenül táblázatosan szedni? Azt hiszem ennek kell lenni bizonyos határának.

5. Helyes-e az, hogy olyan lapoknál, a hol a szövegrésznél nem használnak hasábléniát, a hirdetések közé ilyet tenni, vagy megfordítva: olyan lapoknál, a hol a szöveg között hasábléniák fordulnak elő, el lehet-e hagyni a körzetes hirdetéseknek a hasábelválasztó vonalakat?

Feleletek.

1. Kurzívól vagy ritkítottan szedett neveknél mind a két nevet egyformán kell szedni, tehát *Kovács Péter* a helyes. Nemcsak az értelem, de az esztétika is ezt követeli, hiszen a névnek a másik része, a keresztnév, sokszor még fontosabb, mint a vezetéknev, mivel éppen sokszor azzal jelzi, hogy melyik *Kovács: Péter, Pál, József* stb. van szóban. Mindenesetre, így kell a *dr., gr.* stb. részeket is szedni. Nincs valami csúnyább, mint mikor sok név jön egymás után és az egyik szó kurzív, a másik álló betű, mintha egy egyes, meg egy görbe fa volna egymás mellett. Szedni szedik így is, úgy is, de csak akkor szedik helyesen, ha *dr. Kovács Pétert* szednek.

2. Erre a második kérdésre nehéz határozott feleletet adni, mert ma már annyi idegen szó fordul elő egy-egy cikkben vagy műben, hogy azoknak a helyes kiejtésével csak igen kevesen vannak tisztában. Itt van például a képviselőházban és a sajtóban leghasználatosabb *budget*. Van sok képviselő is, a ki ezt a szót így mondja ki: *budget*; a lapok meg, a melyek *kiejtés* szerint írják az idegen szavakat, szintén *budget*et írnak. Pedig az angol ezt *bödzsetnek*, a francia pedig *büdzsének* ejti ki. A mi lapjaink pedig mindig *budget*teltnak és nem *budget-vel*. Van számtalan ilyen kétes szó. A helyes szabály azonban az, hogy ha a szavat az eredeti idegen ortografiával írjuk, akkor a segítőragot mindig kötőjellel alkalmazzuk, tehát *peage-zsal*; ha azonban kiejtés szerint írjuk, akkor mindig egybe kell azt írni, így *péázszal*. Kurzív szónál a segítőrag is mindig kurzív legyen, mert az meg épen botrányos, mikor valaki *Voltaire-t* vagy pláne *Voltaire*t szed. Ilyesmí megjárja egy elemi iskolai tankönyvben, de nem a közönség számára készült munkákban. Mert talán van már a közönség olyan nagykorú, — pláne a melyik ilyen idegen szavakat olvas — hogy megértse, meddig terjed a szó és hol kezdődik a rag.

3. E szám alatt feltett kérdésre hosszabb közleményt kaptunk s ezt *A klisék kezelése* cím alatt levő cikkünkben találja meg az olvasó.

VEGYESEK.

A Szakkör bálja — mint jeleztük — február hó 26-án este 9 órakor lesz a VI–VII. ker. kör dísztermében. A mulatságon a honvéd-zenekar fog játszani. A mulatság díszes meghívóinak szedését és nyomását a Hornyánszky Viktor úr nyomdája állította elő teljesen ingyen, a Szakkör csupán a papírt adta hozzá. A belépőjegyeket az Athenaeum-nyomda, míg a táncrendet a Pesti könyvnyomda-részvénnytársaság volt szíves szintén díjlanul nyomtatni.

A Typograph-szedőgép és a Szakkör. A január 23-iki fölolvasásnak folytatásaként a Szakkör tagjai január 30-án ellátogattak a Pallas-nyomdába és ott működésében is megnézték a Typograph-szedőgépet. Ez alkalommal az érdeklődés oly nagy volt, hogy *Popper Dezső* szaktársunk, a gép mestere, délelőtt 10 órától egészen fél 1-ig folyton dolgozott azon, közben érdekes magyarázatokkal szolgálva az érdeklődő csoportoknak. A Pallas-nyomda vezetőségének és Popper tagtársunknak ezen az úton is köszönetet mondunk a Körünkkel szemben tanusított előzékenységért. A gép megtekintése után az egyes csoportok a Pallas pompás helyiségeit tekintették meg, ném lyik egy-egy öntött sort vive magával emlékül a szedőgépből.

A sajtó szabaddátételének ötvenedik évfordulóját az idén a szokottnál fényesebben üli meg a Könyvnyomdászok Szakköre, a mennyiben *márczius hó 20-án délelőtt* matiné, este pedig változatos programmú kedélyes estét rendez a belvárosi társaskör díszes helyiségében (Kalap-utca 17. sz.). Úgy a matinérol, mint az estély programjáról külön értesítőt is küld szét a rendezőség.

A Budapesti Könyv- és Könyvnyomdászok Egyesülete január 18-án tartott választmányi ülésén elnök *Emich Gusztáv* jelenti, miszerint a sajtószabadság 50-ik évfordulójának f. évi márczius hó 15-én leendő megünneplése iránt *Zilahi Simon* titkárral együttesen az előintézkedéseket megtette, s érintkezésbe lépett a *Petőfi-társasággal*, mely a sajtószabadság országos megünneplését rendezi, s megállapodtak arra nézve, hogy a *Könyv- és Könyvnyomdászok Egyesülete* mint testület fog résztvenni az ünnepelésben, azonkívül felkérték *Szana Tamás* jeles írónak az 1848-ki nyomdászati és sajtóviszonyok korrajának megírására, mely kinyomtatandó, s az egyesület tagjai közt való szétosztás után felmaradó példányok az ünnepélyen elárúsítandónak javasoltatik. A válaszmány örömdetés tudomásul veszi elnök és titkár jelentését, s a szóban forgó korraj kinyomtatása és értékesítése módozatainak tárgyalása folyamán elnök a műnek ingyenes kinyomtatását az *Athenaeum* könyvnyomda nevében felajánlja, az elárúsítandó példányok jövedelmét pedig a *Budapesti könyvnyomdászok jótékonyági köre* javára adományozni javasolja, mit a választmány elfogad.

A fővárosi főnökegyesület által kiírt pályázatra beérkezett munkák fölött a Buschmann Ferenc, Bróza Ottó, Czettel Gyula, Hirsch Lipót és Pollák M. Miksa urakból álló bíráló-bizottság január hó 25-én döntött. A bizottság sajnálattal konstataálta, hogy az összes pályamunkák között nincsen olyan abszolút műbecsű, mely a főnökegyesület igényeinek, a mai műnyomdászati követelményeinek s a mintaszerűségnek teljesen megfelelné s ennél fogva az első pályadíjat nem tartja kiadhatónak, s jelentésében új pályázat nyitását ajánlja a választmányoknak javaslatba hozni. A pályamunkák közül kiváló a második számú: *Jól megfontolt elhatározást gyors tett kövessen* jelígejű, melyet a bizottság ornamentikájának nemes egyszerűségénél fogva, némi változtatással figyelembe vehetőnek nyilvánított, s a második pályadíjra (30 korona) méltónak találta. Dicséretre méltónak találta a bizottság a negyedik számú *Első kísérlet* jeligés munkát is, s ennek a harmadik pályadíjat (20 korona) ítélte oda. A díszoklevélre kitűzött pályázatra beérkezett pályamunkák közül egyedül a *Vita Brevis Ars Longa* jeligés vázlatos munka közelíti meg azon magasabb követelményt, melyet ily okmány a könyv- és könyvnyomdászok műigényeinek kielégítésére feltételez, ennek stílusa és kompozíciója azonban ahhoz az irányhoz tartozik, melynek érvényesítése felett a bizottság megegyezésre nem juthatott. Mindamellett a harmadik pályadíjra (50 korona) méltónak ítélte. Ezután a jeligés levelek bontattak fel. A második számú *Jól megfontolt elhatározást* jelígejű második pályadíj nyertese: *Hruby Ferenc* (Pesti könyvnyomda r.-t.-nál); a negyedik számú *Első kísérlet* jelígejű, harmadik pályadíj nyertese: *iff. Aigner Antal* (Buschmann F. könyvnyomdájában); a díszoklevél *Vita Brevis Ars Longa* jelígejű pályamunka, a harmadik pályadíj nyertese: *Timár J. M.* (Czettel és Deutsch műintézetében).

Ugyancsak a főnökegyesületről közli a *Graphica* utolsó száma annak szentesítést nyert alapszabályait, melyek egyes pontjai közül figyelemreméltó a 3-ik §. *c)* pontja, következő szöveggel: A szakképzés előmozdítása; szakkör és szakiskola felállítása, szakkönyvtár létesítése, szaklap kiadása, szakbavágó felolvasások és versenyek rendezése és a kiváló munkások kitüntetése. Ezzel összefüggésben áll a 22. §. harmadik bekezdése, mely emígy szól: A 3. §. *c)* pontjában körülírt szakképzést szervezni. E czélból jogosítva van szakkört felállítani s ebbe *kültagok gyanánt* az üzletvezetőket (faktorokat) s a főnökök által esetleg ajánlásba hozott kitűnő szakmunkásokat felvenni. A felvétel módozatait a választmány szabályzatok útján határozza meg. Feladata továbbá a szakiskolát létesíteni, s annak felállítása után azt vezetni.

Lapunk zártakor veszzük a hírt, hogy a m. kir. államnyomda igazgatója: *péchuiffalusi Péchy Imre*, e hó 19-én élete 66-ik évében meghalt. Az elhunytban a hazai kartografiai szak egyik nagytehetségű művelőjét veszítette el; a milléniumi kiállításon is több pompás kivitelű kartografiai munkáját állította ki az államnyomda.

A Pesti könyvnyomda-részvénytársaság e hó 17-én tartotta meg évi közgyűlését, melyben az igazgatóság előterjesztette jelentését és a mérleget. A jelentés mindenekelőtt a volt elnök, *Ullmann M. G.* haláláról emlékezik meg kegyelelesen, ki úgyszólván az intézet alapítója óta állott az igazgatóság élén; azután konstatálván az ipar és kereskedelem terén beállott nagy pangást, mely a nyomdaipart is erősen érinti, örömmel konstatálja, hogy mindenek dacára is hasonló eredménnyel záródott az évi mérleg, mint a múlt évben, pedig azon év az eddig elért legnagyobb üzleti forgalmat mutatta föl. A tiszta nyereséget az üzleti költségek, leírások és adó levonása után 57.007 frt 94 kr., ebből osztalékra került 35.280 frt (részvényenkint 80 frt), a jövő év számlájára átvisznek 8034 frt 30 krt. A közgyűlés az elhunyt elnök halála feletti fájdalomt jegyzőkönyvileg örökítette meg, — *lovag Falk Zsigmond* vezérigazgatónak pedig fáradhatlan tevékenységéért és gazdag érdemeiért hálás köszönetet szavazott. Ezután az új igazgatóságot és felügyelő-bizottságot választották meg. Közgyűlés után az igazgatóság tartott ülést, melyen a társaság elnöke *lovag Falk Zsigmond* vezérigazgató urat választották meg. Megemlítettük végül, hogy ez alkalomból az intézeti személyzet nagyobb küldöttség által üdvözölte az új elnököt, ki a hozzá intézett beszédre rendkívül meleg hangú, hosszabb válaszszzal biztosította a küldöttséget, hogy a személyzet minden ügyében együtt fog érezni velük, és bármikor fordulnak is hozzá bizalommal, a mennyire a társaság érdeke csak engedi, segítőleg és támogatólag fog hatni a személyzettel szemben. A küldöttség lelkesen megéljenezte az új elnököt, kinek bizalomteljes és rokonszenves szavai az egész személyzet körében örömteljes hangulatot kellettek. — Lapunk nagylelkű támogatójának részünkről is ösztintén kívánunk jó egészséget és hosszú életet.

Az Első magyar betűöntőde-részvénytársaság 1898. február hó 20-iki közgyűlésén előterjesztett jelentés konstatálja, hogy az általános rossz üzleti viszonyok kihatással voltak a betűöntésre nézve is, mert a megrendelők csak a legszükségesebbre szorítottak és így a forgalomban némi visszaesés mutatkozik. A rézlénia-gyártás terén örömdetes haladás mutatkozik, a mennyiben nemcsak hazai megrendelői vannak, hanem Keletrre, sőt Nyugatra is szállít a részvényöntőde. A tiszta nyereség 23.190 frt 92 kr., ebből 18.000 frt szolgál osztaléklul s így a részvényesek 60%-os osztalékban részesülnek.

A Budapesti Könyvnyomdászok és Betűöntők Hitelösszevételkeze s Önszegélyző Egylete kiadta az 1897. évről szóló jelentését és zárszámadását. E szerint a tagok számában a lefolyt évben csekély változás állott be, mert míg a tagok száma 1896. decz. 31-én 823 volt 9026 darab részjeggyel, és 1897. évben belépett 20 tag 271 darab részjeggyel, összesen 843 tag 9297 darab részjeggyel, addig 1897. évben kilépett illetve töröltetett 56 tag 601 darab részjeggyel, és így maradt 1897. év végén 787 tag 8696 darab részjeggyel. A tiszta nyereség kitesz 2463 frt 9 krt, ebből 12% a tartalék-alapra 296 frt, marad 2167 frt 9 kr., mely összegből részjegyenként 5% osztalék kifizetetik.

A Magyar Könyvszemle utóbb megjelent 1897. évi IV. füzeté több helyen foglalkozik a Szakkör kiadványaival, dicséretben méltatván a *Magyar Nyomdászok Évkönyvét*, mint a mely »ügyesen egyesíti a praktikus, szorosan vett naptári részt maradandó becű, szakszerű fejtegetésekkel«. A *Grafikai Szemle* tartalmát rendezes figyelembe veszi nevezett előkelő könyvirodalmi folyóirat; így tárgyalja a novemberi számunkban megjelent cikket a csiksomlyói zárdanyomdáról, valamint a *Major István* szaktárs által címérünkre vonatkozólag irt tanulmányt és az ennek folytatását képezett, *Faragótól* származó cikksorozatot. A csiksomlyói ősi nyomdára nézve a *M. K.-Sz.* annak a nézetének ad kifejezést, hogy legcélszerűbb volna e régi nyomdát működésének szakados helyén őrizni és konzerválni.

Kétezer plakát. A Lotz-ünnepély befejezése után plakátkiállítás rendeznek az iparművészeti muzeumban. Kammerer Ernő kormánybiztos külföldi útjában 2000 művészi kivitelű falragaszt gyűjtött össze. Ezeket a falragaszokat fogja az iparművészeti muzeum a nagyközönségnek bemutatni. E kiállítás valódi műtárlat lesz, mert a nyugoton nagy művészek készítették újabbán a falragaszokat, úgy, hogy azoknak mind-egyike műbecsesebbé bir. A kiállítást két hétre tervezik.

A helybeli Dessauer és Márkus cég beküldte nekünk az általa képviselt *Gebr. Jänecke & Fr. Schneemann* hannoveri jóhírű festékgár által évente kiadtni szokott tömb-naptárt, mely érdekes történeti és nyomdásztszadalmi adatokon kívül nagybecű szakbavágó technikai apróságokat is közöl, mely naptári résznek különben

Goebel Tivadar jeles szakíró a szerkesztője. A mellett bemutatja a naptár főntvezett gyár festéktermékeit, lévén minden hónap más-más színben és díszes kivitelben előállítva.

Miniszteri elismerésben és anyagi támogatásban részesült *Ruzicska Gyula* szaktársunk ismeretes imént megjelent szakmunkája. Az erre vonatkozó leirat ekkép szól: Kereskedelemügyi magyar kir. Miniszter. 76.668—1897. sz. VI/a. Kereskedelmi és iparkamarának Kolozsvárt. Múlt évi deczember hó 4-én 8886. szám alatt kelt felterjesztésére értesitem a kamarát, hogy megelégedéssel szerezvén abból tudomást arról, miszerint az ottani tanonciskolán a nyomdász-iparostanoncok részére külön szaktanfolyam szervezetett és hogy ennek vezetése saját költségén egy a szakajtó részéről is kedvezően fogadott tankönyvet adott ki, a kamara kérelméhez képest *Ruzicska Gyula*: *A nyomdász* című említett tankönyvből a főhatóságom alatt álló iparoktatási intézetek könyvtárai részére, valamint oly czéltől, hogy azt jutalomkönyvként is kioszthassam, 100 azaz száz példányt rendel meg. Felhívom a szerzőt, hogy a 100 példányt hozzám terjessze fel, a minek megtörténte után fogok a 100 frtnyi beszerzési ár folyósítása iránt intézkedni. Budapest, 1898. évi január hó 15-én. A miniszter helyett: *Vöröss, államtitkár.*

Nyomdász-mulatságok. E hó 12-én zártkörű bált rendeztek a *hecskeméti* szaktársak az ottani Beretvás-féle helyiségben. — 10-én pedig a *Budapesti Typographia dalkör* tartotta nagy nemzetközi jelmez Karnevál-estélyét a vizivárosi Fácán-helyiségben; ideát Pesten viszont a *Posner-műintézet* személyzete rendezett jótékonyczélú táncmulatságot ugyancsak 10-én. Mindhárom mulatságról csinosan elő-állított meghívók jelentek meg.

Zágrábban január hó 15-ike óta új szaklap jelenik meg horvát nyelven *Hrvatski tipograf* című alatt. A lap az ottani nyomdászsegédek szervekedésének ügyét fogja szolgálni.

Az alumíniumnak a litografia terén várható nagy szerepéről tartott nemrégben érdekes felolvasást Bécsben az ottani államnyomda aligazgatója, *Fritz György*. A fölolvás szerint az alumínium a litografiai kő valamennyi jó tulajdonságával rendelkezik, a mellett a költségek csak egy harmadára rugnak a kővel szemben; az új anyag könnyen kezelhető és transzportálható, nem repedezik, gyorsabb nyomtatást bir el és a rajzolók nagyobb előszeretettel használják, mint a horganylemezeket, mely utóbbi ércz, behozatala óta, 1822. évtől fogva, nem tudott annyira elterjedni a könyvnyomdászban, mint az alumínium az utóbbi három esztendőben. Az alumínium fog esetleg módot nyújtani arra, hogy a litografiában is használatba vehessék a körforgó-nyomást.

Kirjaltaja, Graafillinen Aikakausheti (A könyvnyomdász, grafikai folyóirat) címmel Finnország fővárosában, Helsingforsban, új szaklap indult meg. Szerkesztője *Enberg Erik* szaktárs, ki egy másik finn társával 1896-ban Budapesten is volt kondícióban. A lap technikai és szaktársadalmi tartalommal bir és igen csinosan van kiállítva. Mint különlegességet ide iktatjuk a lapban közölt táblázatból az ottan szokásos tabellafej-zsedés alakját, mely a nálunk divótól egészen eltér:

		Arvosteltu pisteillä				Yhteensä pisteillä
Merkilli		alkuperäisyydestä	kokonaissivukuit	latomatekijäistä	työn helppoudesta	
				työn tyylillä		
				vähien sopimuksin.		

Zerograph, azaz nullaíró néven jött alkalmazásba egy új telefon-szerkezet, melynél mondanivalónkat a feladóállomáson egy e czélra készített géppel egyszerűen leírjuk, míg egy másik, tetszésszerű távolságban levő gép a leírt nyomtatott betűkkel reprodukálja. Az új találmánnyról egy londoni lap ezeket írja: A zerographot működésben látván, alig hiszszük, hogy a közlekedésben az elektromosságban még valami lehetetlenség állhatna. A helyett, hogy kénytelenek volnánk a telefon csövébe kiabálni vagy susogni és a mellett annak teszszük ki magunkat, hogy félreértetünk, ez eljárással egyszerűen tiszta írásban leírjuk kívánatainkat. A zerograph minden tekintetben megfelelt a felőle állítottaknak. Németországi lapok szerint a zerographot Berlinben fogják legközelebb próbaképen használatba venni.

New-Yorkban nemrégben a fémöntők és galvanoplasztikusok azt a kívánságot terjesztették főnökeik elé, hogy a napi munkaidőt

9 órára szállítsák le, szombaton pedig 8 órára. Miután a főnökök erre nem állottak rá, a segítők 33 üzletben abbahagyták a munkát. A sztrájk eredményeül járt, mert a kiléptettek helyett nem jelentek más munkaeörsök, mire a főnökök azt az ígéretet tették, hogy a kívánt új munkaidőt április hó 1-én életbeléptetik.

Denver városában (amerikai Egyesült-Államok) az újságkihordó fiúk egyesületet alakítottak, mely tagjainak betegség esetében pénzbeli segélyt van hivatva nyújtani.

HIVATALOS RÉSZ.

Havi fölolvasó-ülés 1898. január 23-án.

Miután elnök és alelnök betegség miatt akadályozva van a megjelenésben, *Tichy Ákos* titkár *Firtinger Károly* tiszteletbeli tagot kéri fel az ülés vezetésére, mit a tagok éljenzéssel vettek tudomásul.

Firtinger szaktársunk köszöni a személye iránt tanúsított bizalmat és felkéri *Popper Dezső* tagtársunkat felolvasása megtartására.

A felolvasást, mely a *Typograph-szedőgépről* szólt, egyes alkatereszek bemutatásával tette érdekesebbé a fölolvasó.

A fölolvasás befejeztével az egybegyűlt hallgatóság lelkesen megéljenezte a szak szempontból tanulságos és érdekes felolvasást, melyért az elnök is köszönetet mondott és fölkérte a felolvasót, hogy engedje át dolgozatát a *Grafikai Szemle* számára, a minék a fölolvasó készsége tesz eleget.

Stalla Márton felkéri a fölolvasót, hogy alkalomadtán a szedőgépet működésben láthassák a tagok, és ezt a fölolvasó az üzletvezetőség utólagos beleegyezése reményében január 20-ára ígérte meg.

Rencsisovszky Ferenc ezután a pénztári kimutatást terjesztette elő s jelentette, hogy a taggyűjtő-íveken igen sokan iratkoztak be a Körbe.

Belépésre jelentkeztek: *Államnyomda:* Szathmáry Kálmán. — *Athenaeum:* Thuróczy Sándor, Gardovszky Lipót, Biszton Lajos, Balogh János, Uitz Kornél, ifj. Válfy Ferencz, Nyul Dezső, Jetschny Károly, Kühróber Richárd, Wandra Lajos, Birócz Döme, Krausz Zsigmond, Mezel Jakab, Reichenfeld Vilmos, Heinrich K. Henrik, Szentgyörgyi Kálmán, Heimlich Jakab, Schönwälder Ferencz, Csermák Ferencz, Pollák Béla, Dózsa György, Halmi Domokos, Szabó László II., Schmura Gyula, Bernáth Kálmán, Kizsol László, Heverde Károly, Ziegler Ferencz, Ziegler Imre, Ballacsek Rezső, Pingiczter László, Gajda János, Kovács Árpád. — *Bendiner A.:* Chmelar Gyula. — *Budapesti Hírlap:* Czéli Imre, Görbics Zoltán, Hankám Lajos, Köpeczi Nagy Sándor, Szűcs János, Schmiell Jakab, Singer Béla. — *Czettel és Deutsch:* Keller Simon, Heller Mór. — *Egyetemi nyomda:* Hartmann Gusztáv, Gerbasich Ferencz, Cserr Ferencz, Scheuthauer Antal, Scheiring Ferencz. — *Engel G. Zsigm.:* Weisz György, Reisz János. — *Európa:* Hegedüs Béla, Küstner Vincze, Wela István, Klein Sándor, Kollár Ádám, Hartmann Ferencz, Pollák Arnold. — *Franklin:* Halász József, Mayr Károly, Iváncsik Ferencz, Berger Ernő, Fekete Gyula, Fischer Gyula, Schorn István, Deutsch Jenő, Gyurza Béla, Schwarz Ferencz. — *Gelléri és Székely:* Molnár Lajos, Stein Lipót, Székely Zsigmond (pártoló). — *Hornvánszky V.:* Huszják Mihály, Felekó Ferencz, Mészáros Vilmos, Mészáros László, Mészáros Jenő, Czvach Lajos, Staudt Ferencz, Ujváry Ferencz, Horváth Alajos, Puskás István, Bauer Ignác. — *Hungária:* Breuer Armin, Haar Gyula, Kohn Lipót. — *Kálmán M. és Tsa:* Löw Alajos, Engel Ignác, Herr Jenő, Auerbach Gusztáv. — *Kánitz C. és Fiai:* Skodnitz Jakab, Fischer Gyula. — *Kosmos:* Éliás Ferencz, Kubassy Gyula, Horváth István, Stein Arnold, Ádám Dezső, Kovács István. — *Közégségi nyomda r. ts.:* Lévy Pál, Strausz A. L., Frey Jakab, Weisz Ede, Scheininger Hermann, Ruppert Ferencz, Ehrenfest Samu, Wolle Rezső. — *Kunossy V. és Fia:* Rames Jaroslav, Török Antal, Mozsáry Ferencz, Gábrriel György. — *Légrády Testvérek:* Dötsch Róbert, Goldfinger Mór, Szabó Lajos, Schwarz Ferencz, Nagel János, Policzer László, Berger Jenő, Schwarz Béla, Klein Tivadar, Staudinger János. — *Löbl Dávid:* Elbert Ignác, Steiner Samu. — *Markovits és Garai:* Grünspán József, Szabó Mihály III., Sztrakos Gyula, Polgáry József. — *Márkus Samu:* Fischer Dezső, Radosavlyevich Vladimir, Rotherberger Miksa. — *Országos Hírlap:* Gärtner Manó, Stern József, Burghelm Károly, Buchly Ignác L., Létassy Mátyas. — *Pallas:* Reisz István, Darvas Ferencz, Várhalmy Gyula, Balogh Sándor, Statkiewitz Mihály, Piller József, Frey Dávid, Reisz Ferencz, Weisz Béla, Schöppe Károly, Kránitz Pál, Török János, Szalay Sándor, Stern Gyula, Spiegel Lipót, Kurtnecker Ferencz, Kohn Sándor, Strausz Arthur. — *Pátria:* Lerner Dezső, Dunay Ernő, Quittner Lipót, Hollicsek Alajos. — *Poster Lloyd:* Róth Pál János, Schuster Ágoston, Hoffmann Antal, Dörnyey Lajos, Szenes Dénes. — *Pesti részvénytársaság:* Stenzel Károly, Teizenhoffer László, Krausz Sándor, Bódis István, Tieff L. Sándor, Busay Balázs, Salzer Jakab, Hódy József, Ilinsky Béla. — *Posner K. L. és Fia:* Waldmann Henrik, Oróf Gyula, Jónás Győző, Balogh József, Schelken József. — *Postanyomda:* Balczér

Jakab, Bálint L. Hugó, Bass Adolf, Fürst Ferencz, Stankovits Antal. — *Rigler J. E. r. ts.:* Koppstein Géza, Schlesinger József, Bressán Sándor Ferencz. — *Szent László:* Briják Ádám, Blayer József, Nemetz Géza. — *Verböczy:* Sándor József, Balázs Mihály, Csák Károly, Tuchler Antal, Paral Miksa II, Goldmann Vilmos, Knöpfler Fülöp, Kokesch Ede. — *Weissenberg Armin:* Török János, Hochberger Miksa, Dragoner Mihály.

Kiléptek a Körből: Kohn Samu, Axelrád Gyula, Farkas Henrik, Holczér Géza, Preisich Jakab, Török Béla, Braun Salamon, Kirner Nándor, Németh István, Rückschlosser József, Fazekas Alajos, Priner Arnold, Velössy Károly.

Hátralék miatt töröltettek: Róth József, Jeszenszky Károly, Schaffer Mór.

Tichy Ákos titkár a következő jelentést olvasta fel:

T. Tagtársak!

A véletlen sajtósátságosságotól kifolyólag már két havi ülést kellett elhalasztanunk. Egyiket azért, mert a mai fölolvasó úr akkor megbetegedett és hosszabb ideig volt kénytelen az ágyat őrizni; a másikat pedig azért, mert akkor meg kevesen jöttünk össze. Ma végre megtarthattuk az ülést.

Ez alkalommal örvendeseim jelenthetem, hogy a választmány által kibocsátott taggyűjtő íveken — mint a pénztáros úr jelentése is bizonyítja — szép számmal iratkoztak be körünk kötelékébe. A választmány most, e tömeges belépés alkalmával azt is elhatározta, hogy nemcsak a régi tagoknak, hanem az újak részére is ad ingyenes családjegyeket a február 26-iki táncvizalomra, még pedig azért, hogy már az új tagok is azzal a tudattal lépjenek a kör kebelébe, hogy az nem spekulációra épült vállalat, hanem azért van, hogy a tagok között a társadalmi összetartozandóságot minél szorosabbra fűzze. Ebben a reményben üdvözöljük az új tagokat, kérve őket, hogy ők se tekinték körünket spekulációra alapított testületnek.

A sajtósabadság emlékeztet az idén, mint a félszázados forduló alkalmával, valamivel ünnepesebb formában üljük meg, a mennyiben délelőtt matinét, este pedig kedélyes estét rendezünk a tagok és családjaik részére.

Ez az ünnepély — az évi közgyűléssel együtt — márczius hó 20-án lesz a helvárosi Társaskör díszes helyiségében.

A titkár jelentést helyeslőleg vette tudomásul a havi ülés.

Szakkérdés és indítvány nem tétetvén, elnökök megköszöni a jelenlévők szives érdeklődését a fölolvasó-ülés iránt és felkéri a jelenlévőket, hogy más alkalommal is ily szép számmal jelenjenek meg, a havi ülést berekeszti.

Radnai Mihály, II. titkár.

Január hónap a következő üzletek fizettek tagsági díjat: *Államnyomda* 3.90, *Athenaeum* 5.40, *Budapesti Hírlap* 2.10, *Czettel és Deutsch* 1.50, *Egyetemi nyomda* 3.30, *Engel Zs.* —.60, *Európa* 2.40, *Franklin* 8.40, *Gelléri és Székely* —.90, *Hamburger és Birkholz* 1.20, *Hungária* 1.80, *Hornvánszky* 4.50, *Kálmán M. és Tsa* 1.20, *Kosmos* 1.80, *Légrády* 7.80, *Löbl Dávid* —.60, *Márkus* 2.10, *Markovits és Garai* —.90, *Newwald* —.30, *Orsz. Hírlap* 1.80, *Pallas* 11.40, *Pátria* 2.70, *Pesti Lloyd* 2.70, *Pesti részvénytársaság* 9.—, *Posner* 2.70, *Pressburg* —.60, *Szt. László* 1.20, *Verböczy* 2.40, *Wodianer* 1.20, *Weissenberg* 1.50, *Pécsről* 5.30. **Egyesek:** *Chmelar Gyula* —.30, *Bujnovszky Rezső* —.60, *Gelberger Mihály* —.60, *Goldstein Jakab* —.60, *Wolf Antal* —.60, *Spitzer Márk* —.30, *Bressán Sándor* —.30, *Skodnitz Jakab* —.30, *Feldmann Mór* 4.40, *Kertész Ernő* —.30.

Kedvezményes jegyek a Magyar Színházba. A Magyar Színház igazgatósága Körünk megkeresésére a következő, igen mérsékelt helyárakat engedélyezte:

I. Erkély 1 forintot helyet —.60 krét

I. » 80 kros » —.50 »

A jegyek vasár- és ünnepnapokon nem érvényesek.

Utalványokat (darabonkint 2 krajczárért csakis a havi nyugta felmutatása mellett) kaphatják a Szakkör tagjai *Rencsisovszky Ferencz*nél (VIII., Kerepesi-út 63. sz., IV. em. 35.), *Novitzky N. László*-nál (anyaegylet) és *Tichy Ákos*nál (Részvénytársaság).

Tisztelettel kérjük a t. házipénztáros urakat, hogy a tagsági díjak beszedésénél a lehető legnagyobb szigorú és buzgóságot fejték ki. (A ki két hónappal hátralékban van, az nem kap **Grafikai Szemlét**.) A beszedett tagdíjakat az üzletben alkalmazott összes szakköri tagok névjegyzékének kíséretében, tekintet nélkül arra, hogy fizettek-e vagy sem mindnyájan, küldjék direkte vagy postán, vagy pedig *Wolf Antal* egyteli küldőncz útján *Rencsisovszky Ferencz* szakköri pénztárosához (VIII., Kerepesi-út 63., IV. 35.) lehetőleg minden hó 12—15-ig.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű *kondícióváltást*, úgy az *abba való be-*, mint *kilépést* haladéktalanul adjanak tudtúl a *Kör pénztárosának*, mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a czélra egy egyszerű levelezőlap.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

K. L. úrnak, Budapest. A »Tekintetes Grafikai Szemle t. szerkesztősége« kérdéseit nem sorozhatja a *Kérdések és feleletek* című rovatba, mert azok mind olyan elemi dolgok, a miket már az idősebb tanoncoknak is tudni kell. Hogy ön *újításnak* tartja azt, hogy a címlapon nincs egyetlen pont se, az nem a mi hibánk. Vegye elő összes évfolyamainkat, egyiken se talál pontot. Sőt — megint csak az ön tudta nélkül — így használják ezt az összes külföldi szaklapok és így van ez minden díszesebb munkánál is. Azzal meg éppen ne törődjön, hogy ki milyen stílust használ: »vidékit« (sic!) vagy fővárosit, hanem tanuljon meg előbb rendesen fogalmazni, hiszen még egy egészséges mondatot se tud leírni. Tanulni soha se szűgyen; de a nagyképi tudatlanságot nem lehet eléggé ostorozni.

F-r G-a. Áadtuk a szerkesztőnek, a ki már teljesen fölgógyult és újra átvette a szerkesztést.

S-ts Kornél úrnak. A beküldött dolgozat legközelebb megjelenik. Mindig szívesen vesszük az ilyeneket.

Társadalmi bajainkról. Ebből a számból kiszorult.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Hold-utca 7. sz.

Kiadótulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

Felelős szerkesztő *Tanay József.* Főmunkatárs *Firtinger Károly*

ELSŐ MAGYAR

Könyvnyomdai Szakasztalos

BÖLE JÓZSEF

BUDAPEST, VIII. Vas-u. 7. vagy Stáhly-u. 1.

Elvállal mindennemű

épület- és butorasztalos-munkát.

Javítások elfogadtnak és pontosan eszközöltetnek.

KÖZREMŰKÖDŐI ÉREM JÓ CZINKOGRAFIÁÉRT. BUDAPEST 1885.

BUDAPEST 1885. ORSZÁGOS KIALULTÁS JELLES TAJÉKOZTATÓÉRT.

Kölszt György Feinművészi

Fényképészeti műintézetel

BUDAPEST VII. városi géni tásor 49

Ehával mindenemű Szépképeket előkészítetek jőpök
nöl tpar má és tanítványokból s a l.

PHOTOLITHOGRAPHIA, CZINKOGRAFIA,
FÉNYNYOMAT, LITHOGRAPHIA, FENYMASOLAT.

KÖZREMŰKÖDŐI ÉREM JÓ CZINKOGRAFIÁÉRT. BUDAPEST 1885.

ORSZÁGOS KIALULTÁS JELLES TAJÉKOZTATÓÉRT. BUDAPEST 1885.

Legnagyobb GYÁR Ausztria-Magyarországban.

FESTÉKEK könyv-, kő-, pléh- és fénynyomási célokra.

Közömbösítő festékek háromszínyomáshoz.

Szines- és másoló-festékek.

Legfinomabb *Dísznyomat-, illusztrációnyomó festékek, könyv- és ujság-festékek.*

* *Hengeranyag. Hengeröntés.*

SCHIFF, SRPEK ÉS TÁRSA
Budapest, VIII., József-utca 17. szám.

Törzsház: Bécs.
Fiók: Flórencz.

Gyári telefon.

Különlegességek:

Fluidicon, legjobb konzerváló szer, a bőrösödést megakadályozza, a hengerre száradt festéket feloldja.

Umido, minden államban szabadalmazva, teljesen *megetkarítja a törlést* kézi sajtón való nyomásnál és gyorsajtó-nyomásnál is előnyösen alkalmazható.

Mindennemű *kellékek* könyv- és könyvnyomdák számára.

Vezérképviselő:

KALMÁR LAJOS Budapest, VII., Dohány-u. 10.
Telefon 17-90.

Cs. és kir. szab.

HERMANETZI PAPIRGYAR

— RAKTÁRA —

Budapest, V. ker., Arany János-utca 8. sz.
(Alapított 1829. évben).

Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,
író-, karton-, rajz-, csomagoló- és
göngypapírok.

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

★

Itatós-, szűrle- és mindennemű
merített nyomdapapírok.

—

Mindennemű lemezek stb. Papírzacsőgyár

Kitüntette a császári sas használati jogával.
Kitüntetések: Bécs, Berlin, Páris, Nürnberg, M. m. Frankfurt.

Szállít — hosszú időn át szerzett gyakorlati tapasztalatok alapján — a legrövidebb idő alatt **teljes könyvnyomda berendezéseket** nagy és kisszabású üzletek részére, szépvágású betűkkel, körzetekkel, mindenféle gépekkel és berendezéssel felszerelve. Nagy választék idegennyelvű betűkben.

Méltányos feltételek. — Szolid kivitel.

KURCZ LIPÓTES TSB
PHOTO-
czinkografiai
műintézet

BUDAPEST, VIII. SZENTKIRÁLYI 13

mindennemű nyomdai munkához szükségesek

CLICHÉ

LEGBOBB IS
OLCSÓ
KIVITELBEN

**Czinkografia és
fémetszel**
újjan.

Pontos kiszolgálás. — Előnyös árak.

Egy kitűnően felszerelt kisebb
KÖNYVNYOMDA
igen jutányosan kapható.

Schweiger Adolfnál, Pécskán
(Arad mellett).

Bekötési táblák

folyóiratunk múlt 1897. évfolyamához megrendelhetők lapunk kiadóhivatalában.

Miután a bekötési táblákat csak korlátolt számban készítjük, a későbbi jelentkezéseket már nem vehetjük figyelembe.

1894. évi bekötési táblák még kaphatók.

WÜSTE F.

Könyv- és könyomdai festékek gyára

→→ **BÉCS** ←←

I., Kolowratring 9. szám.

GYÁRT:

Kő- és könyvnyomdák részére való fekete és színes, valamint réznyomáshoz szükséges mindennemű és színű

Festékeket.

Hengeranyag-gyár.

Firnisz-gyár.

TELEGDI ÉS TÁRSA

papirgyári raktára, ügynökségi és bizományi üzlete
Budapest, V., Rudolf-rakpart 7. sz.

Van szerencsénk a tisztelt könyv- és könyomda-tulajdonos urakat felkérni, hogy

festék-, kőncze- és hengeranyag-szükségletüket raktárunkból sziveskedjenek fedezni.

Mint a dr. Lövinsohn & Co. berlini festékgyárnak főraktárosai, kitűnő anyagot szállíthatunk jutányos gyári áron. Árjegyzékkel és mintával szívesen szolgálunk.

Egyszersmind van szerencsénk becses figyelmébe ajánlani, hogy J. H. Rust & Co. bécsi betüöntöde és gépgyár főképviseletét szintén bírnak s így 'szövegbetüket, defekteket, kizárást, rézléniát és betüújdonóságokat, valamint a szakbeli összes kis és nagy gépeket, fa- és érc-szerkeket nagyon előnyös feltételek mellett közvetítjük. Csereüzletet is kötünk.

Végre még papirraktárunkat ajánljuk, melyben minden, a mi a nyomdásnak kell, vagy készletben van, vagy pedig gyári összeköttetéseink folytán rögtön beszerezhető.

Áraink legjutányosabbak és kiszolgálásunk figyelmes.

Tisztelettel

Telegdi és Társa.

„HUNGÁRIA“

akszidensz-gyorsajtók.

Könyomdai kézisajtók

Könyomdai gyorsajtók

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE

BUDAPESTEN.

Egyszerű gyorsajtók 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.

Kétszint nyomó gépek, 2 festékszerkezettel, 2 v. 4 festékdörzsölő hengerrel.

Tégelynyomású gyorsajtók.

Önműködő késköszörülő-gépek.

Csomagoló- és simítóajtók.

Papírvágó és papírfúró-gépek.

Aranyozó-, dombornyomású- és kivágó-sajtók.

VASÖNTÖDEI

BERENDEZÉSEK.

Transzmissió-telepek.

Körforgású nyomógépek

újságok, könyvek és illusztrált művek egy- és többszínbeni nyomására, tökeletesbitett tölcser- és körbenforgó keshajtogatató készülékkel.

Használt gyorsajtók

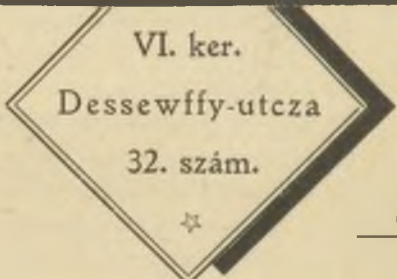
alaposan kijavítva és átalakítva jótállás mellett jutányos árt eladó.

Első Magyar

Betüöntöde-Részvénytársaság

VI. ker.
Dessewffy-utca
32. szám.

Budapesten

Ólomzárqvártás

Mechanikai műhely

EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEK

jutányosan és gyorsan foganatosítatnak.

Folyton dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

Könyv- és Czimbetükben

továbbá

Körzetek, Rézleániák és

* * * Kizárásokban

a legkülönfélébb

ÉKITMÉNYEK

és egyéb

nyomdai felszerelvényekben.

TELEFON 23-70.

RÉZLÉNIAGYÁRTÁS

TÖMÖNTÖDE * GALVANOPLASZTIKA

BÉLYEGZÖMETSZÉS

- Nagy-Becskek**
Grcsits I.
Jokly Lipót.
Pleitiz Fer. Pál utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.).
- Nagy-Bittse**
Spiegel Samu.
- Nagy-Enyed**
Nagyenyedi könyvnyomda és papírángyár r.-t.
- Nagy-Kanizsa**
Fischel Fülöp.
Gondos Márk.
Krausz és Farkas.
Wajdics József.
Weisz L. és F.
- Nagy-Károly**
Ifj. Róth Károly.
Sarkadi Nagy Zsigmond.
Turóczy Zsigmond.
- Nagy-Kikinda**
Kiadói nyomda.
Milenkovits István.
Radák János.
- Nagy-Kőrös**
Bazsó Lajos.
Ottinger Ede.
- Nagylak**
Hubert Jenő.
- Nagy-Marton**
Gellis Henrik.
- Nagy-Mihály**
Landesmann B.
- Nagy-Röcze**
Guttman Fülöp.
- Nagy-Surány**
Leuchter Sámuel.
- Nagy-Szalonta**
Reich Jakab.
- Nagy-Szeben**
Drotleff József.
Krafft W.
Reissenberger Adolf.
Tipografia r.-t.
Tipografia Archidiecesana.
- Nagy-Szent-Miklós**
Wiener Náthán.
- Nagy-Szombat**
Goldmann Miksa.
Horovitz Adolf.
Winter Zsigm. özvegye.
- Nagy-Szőllős**
Zinner Mór.
- Nagy-Tapolcsány**
Leuchter B.
Platzko Gyula.
- Nagyvárad**
Ifj. Berger Sámuel.
Freund Lajos és Társa.
Helyfi László.
Hönig I.
Láng József.
Laszky Ármán.
Neumann Vilmos.
Pauker Dániel.
Rákos Vilmos utóda.
Sonnenfeld Adolf.
Szent László-nyomda r.-t.
Sziglegeti-nyomda r.-t.
Ungár Jenő.
- Naszód**
Concordia-részv.-társ.
- Német-Bogsán**
Zeier A. J.
- Német-Palánka**
Kristofek József.
- Nyiregyháza**
Jóba Elek.
Nagy Mór.
Piringer János (tulajdonos : Özv. Piringer Jánosné).
- Nyitra**
Huszár István.
Iritzer Zsigmond.
Neugebauer Nándor.
Reicheles Lipót.
- Ó-Becse**
Gavansky Bozsidar.
Löwy Lajos.
- Ó-Kanizsa**
Bruck P. Pál.
Schwartz A.
- Oravicza**
Kehrer C.
Wunder Károly.
- Orosháza**
Pless N.
Veres Lajos.
- Orsova**
Handl József.
Orsovai könyvny. r.-t.
- Ó-Széplak**
Nyittravölgyi gazd. egyesület nyomdája.
- Paks**
Rosenbaum Miksa E.
- Pancsova**
Jovanovics Testvérek.
Košanić N. Miklós.
Víg Er.
Wittigschlager Károly.
- Pápa**
Goldberg Gyula.
Nobel Ármán.
Ref. főisk. nyomda.
- Pécs**
Madarász Béla.
Pécsi irod. és könyvny. r.-t.
Taizs József.
Wessely és Horváthi.
- Pécska**
Ruber István.
- Perjámos**
Pirkmayer Alajos.
- Petrozsény**
Figuli Antal és Társa.
- Pozsony**
Alkalay Adolf.
Angermayer Károly.
Éder István.
Katholikus nyomda.
Marinzi és Pawlik.
Westungarischer Grenz-hote nyomdája.
Wigand K. F.
- Pöstyén**
Gipsz H.
- Predmér**
Links M. utóda : Rosen-zweig H.
- Putnok**
Gaertner Ignác.
- Resicza**
Eisler József.
Hungaria-könyvnyomda.
- Rimaszombat**
Györfly P. G.-né.
Lévai Izsó.
Náray I. A.
Rábely Miklós.
- Rozsnyó**
Kovács Mihály.
Sajóvidék nyomdája (tul. : Hermann I.).
- Rózsashegy**
Salva Károly.
- Salgó-Tarján**
Bogenglić Ignác.
Blumberg Soma.
Friedler Ármán.
- Sárbogárd**
Spitzer Jakab.
- Sárvár**
Jacoby B. utóda : Stranz J.
- S.-A.-Ujhely**
Hegyalja-könyvnyomda (tul. : Alexander Vilmos).
Landesmann M. és Társa.
Löwy Adolf.
Pannonia-nyomda (tul. : Jurcsó és Ocskay).
Zemplén-nyomda (tulajd. : Ehlert Gyula).
- Sajó-Szent-Péter**
Glattstein Adolf.
- Sárospatak**
Ev. ref. főiskola nyomdája (hérlő : Steinfeld Jenő).
- Segesvár**
Horeth Frigyes.
Jördens Testvérek.
- Selmeczbánya**
Joerges A. özv.
- Sepsi-Szent-György**
Jókai-nyomda r.-t.
- Siklós**
Harangozó József.
- Sopron**
Blum Ármán.
Breiner E. és Fia.
Reininger Ármán.
Romwalter Alfréd.
Röttig Gusztáv.
- Stájerlak**
Rose V.
- Sümeg**
Horvát Gábor.
- Szabadka**
Bittermann József.
Bleszić Vincze.
Krausz és Fischer.
Schlesinger Sándor.
Székely Simon.
- Szamos-Ujvár**
Auróra-nyomda (tulajd. : Todorán Endre).
Gör. kath. egyházmegyei nyomda.
- Szokolca**
Neumann, Teszlik és Tsa.
- Szarvas**
Sámuel Adolf.
Szikes Antal.
- Szász-Régen**
Burghardt Rezső.
Sebesch Károly.
- Szász-Sebes**
Stegmann János.
- Szászváros**
Minerva-nyomda r.-t.
Schuller Testvérek és Tsa.
- Szatmár**
Lítteczky Endre.
Morvai János.
Nagy Lajosné.
Pázmány-sajtó.
Weinberger Testvérek.
- Szeged**
Endrényi Imre.
Endrényi Lajos.
Engel Lajos.
Schulhof Károly.
Traub B. és Társa.
Várnai Lipót.
- Szeghalom**
Kovács Antal.
- Szegárd**
Báter János.
Ujfalussy Lajos.
- Székelyhid**
Kohn Sámuel.
- Székelyudvarhely**
Becsck D. Fia.
Betegh Pál.
- Székesfehérvár**
Debreczeni Gyula.
Kaufmann F.
Singer E.
Számmer Imre.
Számmer Kálmán.
Székesfeh. és Vidéke ny. Völgyi Lajos.
- Szempcz**
Fischer Náthán.
- Szentes**
Hollósy és Vajda.
Szentesi első könyvny. részvénytársaság.
Szentes és Vidéke nyomdája.
- Szent-Gotthárd**
Ifj. Wellisch Béla.
- Szenicz**
Bezsó János és Társa.
- Szepes-Váralja**
Püspöki nyomda.
- Szered**
Sternér Dávid.
- Szerencs**
Simon József.
- Szigetvár**
Corvina-nyomda.
- Szikszó**
Blank Simon.
- Szilágy-Somlyó**
Böllöni Sándor.
- Szill-Hadad**
Fein Sámuel.
- Szirák**
Gallovich Dezső.
- Szolnok**
Bakos István.
Fuchs Lipót.
Hay Fülöp.
Jász-Nagykún-Szolnok-megyei Lapok nyomdája (tul. : Vezéry Ödön).
Wachs Pál.
- Szombathely**
Bertalanffy József.
Egyházmegyei könyvny.
Gábrriel Ágoston.
Seiler H. utóda.
- Tab**
Pfeifer Ignác.
- Tapolca**
Löwy B.
- Tata**
Engländer és Társa.
Nobel Adolf.
- Temesvár**
Csanád-egyházmegyei nyomda.
Csendes J.
Délmagyarországi szövetségi nyomda.
Freund Gyula.
Mangold Sándor.
Posaune nyomdája.
Rác M.
Stéger Ernő utóda.
Uhrmann Henrik.
Union-könyvnyomda (tul. : Ifj. Steiner Károly).
Veres Samu.
- Tenke**
Kellner Ignác.
- Tisza-Füred**
Löwy Sámuel.
- Tolna**
Weltmann Ignác.
- Tolna-Tamási**
Jeruzsálem Ede.
- Topolya**
Wilhelm Miksa.
- Torda**
Harmath József (tulajd. : Özv. Harmath Józsefné).
- Török Szent-Miklós**
Rubinstein Sándor.
- Trencsén**
Gansel Lipót.
Skarnitzl Fr.
- Turóc-Szent-Márton**
Magyar nyomda (tulajd. : Moskóczy Ferenczné).
Turóc-szentmártoni nyomda r.-t.
- Újpest**
Fuchs Antal.
Salgó Testvérek.
- Újvidék**
Fuchs Emil és Társa.
Hirschenhauser Benő.
Ivkovics György.
Miletics Szvetozár.
Popovics Testvérek.
- Ungvár**
Gellis Miksa.
Jäger Bertalan.
Lévai Mór.
Székely és Illés.
- Vác**
Kír. orsz. fegyintézet ny.
Kohn Mór.
Mayer Sándor.
- Vág-Újhely**
Gallovich Samu.
Horovitz Adolf.
- Verbász**
Verbászi könyvnyomda.
- Versec**
Grcsits M.
Kehrer Lajos.
Kirchner J. E. özvegye.
Wettl és Veronits.
- Veszprém**
Egyházmegyei könyvny.
Köves és Boros.
Krausz A. Fia.
Petőfi-nyomda.
- Zala-Egerszeg**
Breisach Samu.
Özv. Tahy Rozália.
- Zenta**
Kabos Ármán.
Klenóczykné Cs. A.
Schwartz Sándor.
Zentai Hirlap nyomdája.
- Zilah**
Seres Samu.
- Zólyom**
Ifj. Nádossy Gyula.
- Zombor**
Bittermann Nándor.
Oblát Károly.
Zombor és Vidéke nyomd. (tul. : dr. Molnár Gyula).
- Zsombolya**
Ifj. Reichrath J.
Wunder Rezső.
- Zsolna**
Áldori Manó.

▲ Az esetleges változásokat kérjük velünk tudatni. ▲

Géplevelboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca
20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papirkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
minőségű

Papirárúk.

KURZWEIL JÁNOS ÉS TÁRSA

◊ KITÜNTETÉSEK:

Temesvár 1891.

Philippopol 1892.

Orsz. Iparegyes. 1892.

Bronzok.
Koromégetés.
Kenczék.

Készít legjobb
minőségű
újság-, mű-,
illusztráció-,
díszmű-
és mindenféle
színes festéket.

47.004. és 53.306. számú
osztrák-magyar szab.

BUDAPESTEN

Államilag kedvezményezett első magyar

Könyv- és Könyomdai Festékgár.

Gyár:
IX., Márton-u. 10.
Vendel-utca 17.

Iroda és raktár:
V. ker., Hold-utca
23. szám.

Patent gélatin-hengeranyağ.

Telefon 270.

SZEDŐSORZÓK

igazítható fesztítővel, szabadalmazott saját találmány.